

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОЛОГІЇ МОРЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ

«ДОПУЩЕНИЙ ДО ЗАХИСТУ»

завідувач кафедри

професор, д.е.н. Рогов Г.К.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

«23» грудня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: «Оцінка кредитоспроможності підприємств та шляхи її
вдосконалення»

Виконав: студент групи 6441м

Толстошеїна К.С.
(підпис)

Керівник роботи:

професор, д.е.н. Рогов Г.К.
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Рогов Г.К.
(підпис)

Миколаїв – 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ
АДМІРАЛА МАКАРОВА

Факультет економіки та екології моря

Кафедра фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

проф., д.е.н. Рогов Г.К.

« ____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту Толстошеїна Катерина Сергіївна

(прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи: Оцінка кредитоспроможності підприємств та шляхи її вдосконалення

Керівник роботи професор, д.е.н. Рогов Георгій Костянтинович

(науковий ступень, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

Затверджені наказом ректора № 247 від «11» жовтня 2024 року

2. Термін подачі роботи 12.12.2024р.

3. Вихідні дані по роботі: статистичні дані Національного банку України, статистичні дані Міністерства фінансів України, дані ПриватБанку

4. Перелік питань, що належать до розробки: визначення сутності кредитоспроможності як економічної категорії; аналіз сучасних методів оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників; висвітлення питання організаційного та інформаційного забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальників; характеристика поточного стану бізнесу в Україні; аналіз попиту на кредитні ресурси; визначення основної проблематики кредитування підприємств на сучасному етапі розвитку економіки країни; розробка пропозиції щодо вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників на основі інтеграції ESG-факторів та використання новітніх технологій..

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

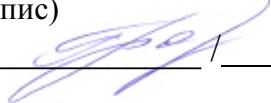
індекс активності бізнесу; виділені проблеми для відновлення та розвитку бізнесу на основі опитання НБУ; оцінка фінансового стану підприємств; галузевий зріз оцінки фінансово-економічного стану підприємств; попит на кредитування в різних галузях; популярність користування банківськими продуктами для залучення коштів; оцінка бізнесом банківських інституцій; Види стандартів звітності та їх зв'язок з блокчейн-технологіями

6. Дата видачі завдання 6.05.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назви етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Систематизація інформації та складання розгорнутого змісту роботи, затвердження його науковим керівником	20.05.2024	виконано
2	Розробка теоретичного розділу	20.05.2024	виконано
3	Розробка аналітичного розділу	10.10.2024	виконано
4	Розробка проектного розділу	11.11.2024	виконано
5	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	18.11.2024	виконано
6	Розробка автореферату, презентації кваліфікаційної роботи та доповіді	29.11.2024	виконано
7	Подання кваліфікаційної роботи на попередній захист	09.12.2024	виконано
8	Подання на кафедру фінансів тексту остаточного варіанту роботи, підписаного її керівником, разом з заявою щодо самостійності виконання роботи та ідентичності друкованої та електронної версії роботи	12.12.2024	виконано
9	Подання кваліфікаційної роботи рецензенту	20.12.2024	виконано
10	Подання на кафедру фінансів електронних версій наступних документів у форматі pdf: кваліфікаційної роботи; файлу-опису кваліфікаційної роботи (згідно Додатку до наказу ректора НУК від 19.05.2020 р. за №287-уч); презентації доповіді	23.12.2024	виконано
11	Подання на кафедру фінансів письмового відгуку та рецензії на кваліфікаційну роботу	23.12.2024	виконано

Студент / Толстошеїна К.С. /
(підпис) (ПІБ)

Керівник / Рогов Г.К. /
(підпис) (ПІБ)

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів оцінки кредитоспроможності підприємств в умовах сучасної економіки України. У роботі розглянуто основні підходи до визначення сутності кредитоспроможності, проаналізовано сучасні методи оцінки та організаційно-інформаційне забезпечення цього процесу. На основі проведеного аналізу запропоновано інтеграцію ESG-факторів і новітніх технологій для вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності. Особлива увага приділена аналізу попиту на кредитні ресурси та виявленню проблем у сфері кредитування підприємств на сучасному етапі. Результати дослідження можуть бути використані банками для оптимізації процесів оцінки кредитоспроможності клієнтів, а також підприємствами для покращення фінансового управління.

Ключові слова: кредитоспроможність, ESG-фактори, ризик-менеджмент, сталий розвиток, банківська діяльність.

Abstracts

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodological and practical aspects of assessing the creditworthiness of enterprises in the modern economy of Ukraine. The paper considers the main approaches to defining the essence of creditworthiness, analyzes modern methods of assessment and organizational and information support of this process. Based on the analysis, the author proposes to integrate ESG factors and the latest technologies to improve the creditworthiness assessment system. Particular attention is paid to the analysis of demand for credit resources and the identification of problems in the field of lending to enterprises at the present stage. The results of the study can be used by banks to optimize the processes of assessing the creditworthiness of clients, as well as by enterprises to improve financial management.

Keywords: creditworthiness, ESG factors, risk management, sustainable development, banking activities.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	9
1.1 Кредитоспроможність як економічна категорія	9
1.2 Методи оцінки кредитоспроможності позичальників	20
1.3 Організаційне та інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника	34
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРЕДИТОПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	41
2.1 Оцінка поточного стану українського бізнесу.....	41
2.2 Аналіз попиту на кредитні ресурси.....	47
2.3 Оцінка стратегії розвитку кредитування в Україні	56
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	62
3.1 Основна проблематика кредитування підприємств в Україні	62
3.2 Застосування показників ESG для оцінки кредитоспроможності позичальників	64
3.3 Удосконалення інформаційного забезпечення складання і виконання кредитних договорів	74
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Сучасні умови функціонування підприємств в Україні характеризуються значною динамічністю та нестабільністю, що зумовлює необхідність забезпечення їхньої фінансової стійкості та здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання. Кредитоспроможність підприємств є ключовим чинником у формуванні їхньої фінансової стратегії, залученні додаткових ресурсів та забезпеченні сталого розвитку.

Зростання конкурентного середовища, вплив глобалізаційних процесів, воєнні виклики та економічні кризи ставлять перед суб'єктами господарювання нові завдання щодо забезпечення стабільного функціонування та зниження ризиків неплатоспроможності. У цьому контексті особливої ваги набуває системна оцінка кредитоспроможності підприємств-позичальників, яка враховує не лише фінансові показники, але й зовнішні ризики, екологічні, соціальні та управлінські аспекти.

Дослідження теоретичних і методичних аспектів оцінки кредитоспроможності, аналіз сучасного стану та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення є актуальним завданням для підвищення фінансової стійкості підприємств та зменшення кредитних ризиків банківських установ.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій для удосконалення методик оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників з урахуванням сучасних викликів економіки.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- визначити сутність кредитоспроможності як економічної категорії;
- проаналізувати сучасні методи оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників;
- висвітлити питання організаційного та інформаційного забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальників;
- охарактеризувати поточний стан бізнесу в Україні;

- проаналізувати попит на кредитні ресурси;
- визначити основну проблематику кредитування підприємств на сучасному етапі розвитку економіки країни;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників на основі інтеграції ESG-факторів та використання новітніх технологій.

Об'єктом дослідження є процес формування кредитоспроможності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, нормативно-правові акти, статистичні дані, аналітичні звіти та результати власного аналізу. У роботі застосовано комплекс методів дослідження, зокрема:

- аналіз і синтез для визначення сутності кредитоспроможності;
- статистичний аналіз для вивчення динаміки та структури показників;
- моделювання для розробки рекомендацій із вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні науково-методичних підходів до визначення кредитоспроможності підприємств, що відрізняються комплексним застосуванням фінансових і випереджальних індикаторів кредитоспроможності.

Результати дослідження можуть бути використані банками для вдосконалення процесів оцінки кредитоспроможності клієнтів, а також підприємствами для поліпшення фінансової стратегії. Запропоновані методичні підходи сприятимуть підвищенню фінансової стабільності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання.

Основні положення та результати дослідження були апробовані на Всеукраїнських наукових економічних читаннях «Сталий розвиток в умовах цифрової трансформації економіки», присвячених пам'яті першого декана

Інженерно-економічного факультету НУК професора В. Ч. Лі (Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 02 – 03 грудня 2024 року).

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні основи оцінки кредитоспроможності підприємств. У другому проведено аналіз сучасного стану та проблематики оцінки кредитоспроможності в Україні. У третьому розроблено рекомендації щодо вдосконалення методів оцінки кредитоспроможності.

Обсяг роботи становить 90 сторінок, включаючи 2 таблиці, 10 рисунків і 2 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Кредитоспроможність як економічна категорія

Кредитоспроможність є фундаментальною складовою фінансової стратегії будь-якої організації, яка прагне залучити додатковий капітал для підтримки своєї діяльності, забезпечення розвитку та впровадження інноваційних рішень. Рівень кредитоспроможності підприємства визначає не лише рішення кредиторів щодо надання фінансових ресурсів, але й впливає на умови кредитування, такі як відсоткові ставки, період погашення, розмір доступних кредитних ліній.

Крім того, високий рівень кредитоспроможності значно підвищує загальну інвестиційну привабливість підприємства, оскільки свідчить про його фінансову стабільність, ефективне управління фінансами та здатність своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Це, в свою чергу, робить підприємство більш стійким до ринкових коливань, сприяє його конкурентоспроможності та створює позитивний імідж серед інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін.

Загалом, кредитоспроможність є важливим показником здоров'я підприємства, що дозволяє не тільки оцінити його поточний фінансовий стан, але й прогнозувати здатність до стабільного зростання в майбутньому [3].

Кредитоспроможність підприємства можна визначити як інтегральний показник, що комплексно відображає здатність суб'єкта господарювання своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами. Це включає як погашення основної суми боргу, так і регулярну виплату відсотків за користування кредитними ресурсами. Рівень кредитоспроможності підприємства демонструє його надійність та фінансову відповідальність, що є важливими критеріями для потенційних інвесторів, партнерів і банківських установ.

В економічній теорії кредитоспроможність розглядається як багатогранна категорія, що охоплює кілька ключових аспектів, зокрема фінансову стійкість, платоспроможність і ймовірність ризику банкрутства. Фінансова стійкість підприємства характеризує його здатність зберігати стабільний фінансовий стан навіть за умов коливань на ринку. Платоспроможність визначає здатність компанії оперативно виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Оцінка ризику банкрутства дозволяє прогнозувати можливість виникнення кризових ситуацій, що можуть призвести до фінансових труднощів або навіть припинення діяльності.

Аналіз визначень позичальника Кредитоспроможність, доступна в дослідницькій літературі, дає змогу авторам цього дослідження стверджувати, що кожне із запропонованих визначень підкреслює 1-2 аспекти кредитоспроможності без її системного оформлення з урахуванням здатності позичальника отримати, ефективно використати та повернути кредит.

Таблиця 1.1

Визначення кредитоспроможності підприємства-позичальника

№ п/п	Автори	Визначення поняття
1	2	3
1	Виговський В.Г.	«Кредитоспроможність – це оціночна характеристика позичальника, що полягає у наявності у нього об'єктивних і суб'єктивних передумов виконати боргові зобов'язання перед кредитором (банківською установою) на основі дотримання принципів кредитування за рахунок грошових коштів, що акумулюються позичальником» [4]
2	Галасюк В.	«Кредитоспроможність - це спроможність позичальника при конкретних умовах кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності» [6]

Продовження табл. 1.1.

1	2	3
3	Горгієвська А., Георгієва Трайковська О.	«Кредитоспроможність – можливість позичальника отримувати кошти, тобто кредит, використовувати та повертати їх відповідно до чітко і строго визначених умов» [7]
4	Давидович І.Д., Ломачинка І.А., Мумладзе А. О.	«Кредитоспроможність – це передумова для підприємства залучити кредит та своєчасно і в повному обсязі повернути його, сплатити проценти, що визначається фінансовим станом позичальника, здатністю його ефективно використовувати кредитні ресурси, залучати додаткові фінансові ресурси тощо» [8]
5	Джераб Д.	«Кредитоспроможність — це фінансова концепція, яка оцінює здатність фізичної чи юридичної особи виконувати свої фінансові зобов'язання, зокрема їх здатність повернути позичені кошти або виконати інші зобов'язання, пов'язані з кредитом» [9].
6	Каплінська А., Тваронавіцієне М.	«Кредитоспроможність – юридична та фінансова спроможність позичальника залучати кредитні активи, а також готовність та здатність за умов невизначеності та конкретних галузевих, регіональних й індивідуальних особливостей повернення отриманого кредиту (з відсотками) у строк, зазначений у договорі, за умови, що все буде повернуто з доданої вартості кредитних грошей» [3, с.2547]. Запропонували виокремлювати чотири позиції до розуміння сутності поняття «кредитоспроможність» [3]: 1) як надійність, гарну ділову репутацію позичальника; 2) як здатність позичальника до ефективного використання кредиту; 3) як платоспроможність, здатність позичальника до своєчасного та повного погашення кредиту; 4) як правовий і фінансово-економічний стан позичальника.
7	Кужелєв М.О., Ковальова К.В.	«Кредитоспроможність підприємства — це його здатність відповідати за своїми кредиторськими зобов'язаннями» [1, с. 59].
8	Молдован А.	«Кредитоспроможність – комплексна характеристика суб'єкта, яка визначається за допомогою різних показників (фінансових і нефінансових), і дає можливість оцінити здатність суб'єкта своєчасно і в повному обсязі сплатити свої боргові зобов'язання, а також оцінити ступінь ризику у процесі кредитування» [10, с.173]

Продовження табл. 1.1.

1	2	3
9	Овчелупова О.М.	«Кредитоспроможність – це комплексний показник, що відображає спроможність позичальника одержати кредит, повернути його своєчасно і в повному обсязі відповідно до умов кредитної угоди, тобто погасити свої боргові зобов'язання перед комерційним банком» [11].
10	Олександр Л.С.	Кредитоспроможність розуміють як здатність позичальника отримати кредит і повернути його банку в майбутньому, що передбачає оцінку кредитного ризику позичальника [5]
11	10 Омельченко О.В., Лосенко Є.М.	«Здатність позичальника повністю та у визначений строк розрахуватися за борговими зобов'язаннями» [12, с73]
12	Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є.	«Кредитоспроможність – характеристика сукупності умов, що дозволяють кредитору надати кредит, а позичальнику виконати боргові зобов'язання відповідно до умов кредитного договору» [4]
13	Прянишникова М.В.	«Кредитоспроможність – наявність у позичальника передумов для проведення кредитної операції і його здатність за конкретних умов кредитування розрахуватися за борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, які генеруються у ході звичайної діяльності, у повному обсязі та у визначений кредитним договором термін» [2]
14	Сенкве Б., Гакубія І.	«Кредитоспроможність – міра здатності потенційного позичальника прийняти та погасити зобов'язання протягом узгодженого терміну» [13]
15	Слав'юк Р. А.	«Кредитоспроможність – здатність позичальника, за окреслених умов кредитування, в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями грошовими коштами, що генеруються ним у процесі операційної діяльності» [14]

Таким чином, автори пропонують власне оновлене визначення кредитоспроможності позичальника, яке вважається інноваційним та особливо значущим у контексті довгострокового розвитку позичальника.

Слід зазначити, що в економічній науці оцінка кредитоспроможності позичальника ґрунтується на двох методологічних парадигмах – кредитоспроможності як відсутності банкрутства та кредитоспроможності як здатності ефективного використання кредиту; Останню автори вважають такою, що відповідає концепції сталого економічного розвитку, тому має бути покладена в основу вибору методів оцінки кредитоспроможності позичальника в сучасній практиці кредитування. Авторами для аналізу обрано наявні в науковій літературі та реально використовувані методи оцінки кредитоспроможності позичальника – рейтингові, прогнозні, комплексні методики, у яких кредитоспроможність позичальника розраховується шляхом множення обраних значень показника на вагу їх значущості в інтегральному показнику [1].

Компонентна структура, представлена на рисунку 1.1 дозволяє всебічно охарактеризувати поняття «кредитоспроможність», зокрема в контексті його застосування для різних категорій позичальників: підприємств та фізичних осіб. Хоча базова сутність цього поняття є єдиною — здатність позичальника оплачено і в повному обсязі виконувати кредитні зобов'язання, підходи до оцінки суттєво відрізняються залежно від суб'єкта. Це обумовлено різницею в масштабах діяльності, механізмах руху коштів та структурі фінансових операцій, характерних для великих суб'єктів господарювання і звичайних споживачів.

Запропонована вище класифікація наочно демонструє як може змінюватися специфіка визначення кредитоспроможності вже на етапі формування її видової приналежності (наприклад регіональності чи галузевих особливостей роботи позичальника). На практиці змінюватиметься набір інструментів, методологія обрахунку, критерії оцінювання кредитоспроможності потенційного клієнта. Відповідно вимоги банку до індивідуальних позичальників не будуть тотожними до тих характеристик, яким би мали відповідати позичальники юридичні особи які крім цього відрізняються і масштабами діяльності та функціонують на макрорівні

економічної системи країни. Зокрема тут йде в хід більш комплексна, багатофакторна процедура отримання інформації про позичальника, збір та аналіз фінансових та виробничих показників діяльності тощо [3,4].

Рис. 1.1 Розподіл кредитоспроможності позичальників за класифікаційними ознаками [3]

Кредитоспроможність базується на ключових принципах: платності, строковості та забезпечення кредиту. У її оцінці є аналіз якісних і кількісних параметрів діяльності позичальника, таких як фінансовий стан, ефективність управління ресурсами та забезпечення. Ця категорія є універсальною і застосовується як до фізичних осіб, так і до юридичних (підприємств, банків), відображаючи їхню здатність ефективно маневрувати власними та залученими коштами.

Класифікація кредитоспроможності включає різноманітні ознаки, серед яких строковість кредиту, суб'єктність позичальника та інші характеристики. Кожен із цих компонентів розкриває окремі аспекти категорії, що дозволяє краще зрозуміти її сутність і практичну значущість. Такий підхід допомоги не лише загальної оцінки фінансової стійкості позичальника, а й забезпечує підтвердження для прийняття зважених рі.

Кредитоспроможність включає цілу низку фінансових показників, які характеризують різні аспекти діяльності компанії. Основними серед них є ліквідність, що визначає здатність компанії своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання; рентабельність, яка показує рівень прибутковості операцій; фінансова стабільність, що свідчить про довгострокову здатність компанії витримувати фінансові труднощі; а також рівень боргового навантаження, що демонструє частку залучених коштів у загальній структурі капіталу. Забезпеченість власним капіталом є важливим показником автономності та фінансової незалежності підприємства, а ефективність використання активів відображає рівень оборотності ресурсів компанії та їх здатність генерувати дохід.

Кожен із цих показників не лише окремо характеризує певний аспект фінансового стану підприємства, а й формує комплексний ризиковий профіль, що враховується кредиторами та інвесторами при прийнятті рішень. Таким чином, кредитоспроможність підприємства є важливим індикатором для оцінки його фінансових перспектив, забезпечуючи надійну основу для довгострокових ділових відносин та стратегічного планування.

Сучасні дослідження та аналітичні огляди, присвячені проблематиці втрати кредитоспроможності та фінансово-економічної стійкості великими підприємствами та компаніями середнього бізнесу, більшого зосереджуються на аналізі впливу зовнішніх факторів. Натомість внутрішньогосподарської політики, що включає вибрані моделі управління та стратегічні орієнтири розвитку, досліджується обмежено. таким, недостатньо уваги приділити теоретико-прикладним основам формування резервів капіталу, які могли б

служити інструментом захисту основного капіталу та забезпечення стабільності діяльності підприємств у рамках стратегічного планування.

Лише окремі публікації наголошують на необхідності врахування таких важливих аспектів, як створення резервів для захисту основного капіталу, реальні можливості компенсації витрат і доходів майбутніх періодів, а також точну оцінку вартості наявних економічних ресурсів і капіталу з урахуванням перспективи їх використання. Особливо це актуально для підприємств промисловості, де управлінські інструменти мають включити додаткові механізми для підтримки кредитоспроможності та фінансової стійкості. Додаткове дослідження цих аспектів може сприяти вдосконаленню управлінських практик і забезпеченню довгострокової стабільності бізнесу в умовах економічної невизначеності. Зовнішні фактори включають макроекономічне середовище, економічні цикли, інфляційні процеси, рівень процентних ставок, валютний курс, а також державну регуляторну політику та податкові режими. Економічні коливання, зокрема зміни в фазах економічного циклу, можуть значно вплинути на доступність і вартість кредитних ресурсів для бізнесу, зменшуючи або збільшуючи його фінансову стабільність [2].

Внутрішні чинники є не менш важливими та включають управлінську ефективність, структуру капіталу, якість менеджменту та інноваційну спроможність підприємства. Наприклад, ефективне управління фінансовими потоками дозволяє підприємству підтримувати високу ліквідність, знижуючи ризик неплатоспроможності. Структура капіталу, тобто співвідношення власного та позикового капіталу, безпосередньо впливає на фінансову стабільність компанії, адже висока залежність від боргового фінансування може збільшувати ризики та знижувати кредитоспроможність у періоди економічних спадів.

Рівень автоматизації бізнес-процесів, інноваційність і конкурентні переваги підприємства також відіграють значну роль у формуванні його кредитоспроможності. Високий рівень автоматизації підвищує ефективність

операційної діяльності, скорочуючи витрати та збільшуючи прибуток, що позитивно позначається на фінансових показниках. Інноваційність підприємства сприяє його адаптації до ринкових змін, підвищує його конкурентоспроможність і привабливість для інвесторів.

Одним із ключових аспектів оцінки кредитоспроможності підприємства є комплексний аналіз його фінансової звітності, що дозволяє оцінити показники платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості. Такий аналіз надає можливість глибоко зрозуміти фінансовий стан компанії, її здатність виконувати зобов'язання та забезпечувати стабільне функціонування у довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт поточної ліквідності є одним із найбільш вагомих показників, який відображає здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів, таких як грошові кошти, дебіторська заборгованість та запаси. Оптимальний рівень цього коефіцієнта свідчить про достатню ліквідність підприємства, що є важливим показником його оперативної фінансової стабільності.

Іншим значущим показником є коефіцієнт автономії (або коефіцієнт забезпеченості власним капіталом), який демонструє частку власного капіталу в загальній структурі пасивів підприємства. Цей коефіцієнт є важливим індикатором фінансової незалежності та стійкості компанії, оскільки висока частка власного капіталу знижує ризик надмірної заборгованості і забезпечує більшу стабільність у кризові періоди. Високий рівень автономії вказує на те, що підприємство має достатньо власних ресурсів для покриття своїх зобов'язань, що робить його привабливішим для кредиторів і інвесторів.

Крім того, важливо враховувати показники рентабельності, такі як рентабельність активів і рентабельність власного капіталу. Вони відображають здатність підприємства генерувати дохід на вкладений капітал і ефективність використання своїх ресурсів, що позитивно впливає на його кредитоспроможність. Показник фінансової стійкості, зокрема коефіцієнт

покриття, дозволяє оцінити спроможність підприємства покривати свої зобов'язання в разі зниження доходів, що є важливим фактором для прогнозування його платоспроможності в довгостроковій перспективі.

Особливості кредитоспроможності в Україні визначаються низкою факторів, які суттєво впливають на здатність позичальників виконувати свої фінансові зобов'язання. Одним із ключових аспектів є економічна ситуація: стан національної економіки, рівень зайнятості, інфляція та коливання валютного курсу значно впливають на платоспроможність позичальників. Нестабільність у цих сферах збільшує ризики для банків і знижує надійність позичальників.

Не менш важливу роль відіграє регуляторна політика. Ефективне регулювання та система кредитного контролю сприяють стабільності фінансової системи та підвищують кредитоспроможність. Водночас недостатня правова підтримка може створювати додаткові перешкоди для фінансових установ і позичальників.

Кредитна історія та рейтинг також є вагомими чинниками. Наявність позитивної кредитної історії є важливою умовою для отримання кредиту, тоді як проблеми з борговими зобов'язаннями або їхня відсутність ускладнюють процес кредитування.

Серед інших особливостей варто зазначити низький рівень фінансової грамотності серед населення, який може призводити до помилок у фінансовому плануванні, та проблему корупції, яка негативно впливає на довіру до банківської системи. Це зменшує зацікавленість потенційних клієнтів у використанні кредитних послуг.

До внутрішніх факторів, які впливають на кредитоспроможність в Україні, можна віднести:

1. Економічна ситуація. Нестабільна економічна ситуація, яка склалася в Україні внаслідок війни, негативно впливає на кредитоспроможність позичальників. Зниження рівня доходів, зростання цін

та інфляції, ризик втрати роботи - все це може зробити позичальників менш здатними погасити кредит.

2.Регулююча політика. Уряд України вжив ряд заходів для підтримки банківської системи в умовах війни. Ці заходи, зокрема, спрямовані на стабілізацію фінансового ринку, захист вкладників і позичальників. Однак, незважаючи на ці заходи, регуляторні ризики залишаються високими, що може негативно впливати на кредитоспроможність позичальників.

3.Кредитна історія та кредитний рейтинг. Банки в Україні, як і в інших країнах, приділяють велику увагу кредитній історії позичальників. Наявність позитивної кредитної історії є важливим фактором, який підвищує кредитоспроможність позичальника.

4.Відсутність фінансової грамотності. Низький рівень фінансової грамотності серед населення України може становити ризик для кредитоспроможності. Неправильне управління фінансами та недостатня свідомість про фінансові зобов'язання можуть призвести до невиклати кредитів. [6].

Отже, кредитоспроможність підприємства як економічна категорія відіграє ключову роль у його фінансовій стратегії та розвитку. Аналіз науково-методичних підходів до її визначення дозволяє запропонувати авторське формулювання: кредитоспроможність є комплексним поняттям, яке характеризує такий фінансовий стан позичальника, рівень ризиків, зокрема репутаційних та якість забезпечення, які дозволяють видачу кредиту на прийнятних для позичальника умовах та повне і своєчасне виконання ним кредитних зобов'язань. Правильна оцінка кредитоспроможності дозволяє не лише мінімізувати ризики для кредиторів, але й сприяє ефективному управлінню ресурсами, збільшенню фінансової гнучкості та підтримці стійкості бізнесу в умовах конкурентного ринку.

1.2. Методи оцінки кредитоспроможності позичальників

З огляду на важливість кредитоспроможності підприємства для забезпечення його стабільного функціонування та розвитку, постійне вдосконалення методів оцінки цього показника є одним із ключових пріоритетів як для фінансових аналітиків, так і для менеджменту компаній. Кредитоспроможність підприємства впливає на умови його співпраці з кредиторами та інвесторами, визначає доступ до додаткових джерел фінансування та забезпечує підтримку його конкурентоспроможності на ринку. В умовах динамічного економічного середовища, коли макроекономічні та внутрішньоекономічні фактори можуть швидко змінюватися, важливо використовувати комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності, що включає сучасні методи аналізу та прогнозування.

Аналіз кредитоспроможності клієнта в банківських установах проводять, базуючись на Положенні банку «Україна» (нині він не існує з ряду об'єктивних та в більшості випадків з суб'єктивних причин) «Про оцінку фінансового стану позичальника», затвердженого рішенням кредитного комітету банку «Україна» від 3.04.1998р. у новій редакції з урахуванням внесених змін і доповнень[15].

Це Положення розроблено відповідно до вимог Положення НБУ «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків», затвердженого постановою №122 від 27.03.1998р., і призначено для використання при аналізі фінансового стану позичальника з метою оцінювання структури кредитного портфеля та визначення розмірів резерву для відшкодування можливих втрат за позиками банку. Аналіз фінансового стану позичальника є складовою аналізу кредитного ризику при формуванні рішення про надання кредиту. Методика оцінювання фінансового стану передбачає поєднання об'єктивних даних, сформованих на основі бухгалтерської звітності, та суб'єктивних даних, що

визначаються на підставі інформації, якою вже володіє банк, та пакета документів, які подає позичальник для одержання кредиту

Методи оцінки кредитоспроможності мають свої вагомі переваги та недоліки. Класифікаційні методи відзначаються простотою та швидкістю проведення, їх можна використовувати для оцінки великої кількості позичальників та осіб різних категорій. Однак вони не надають детальної оцінки фінансового стану позичальника та можуть бути менш надійними в умовах зміни економічної ситуації.

Оцінювання фінансового стану позичальника передбачає аналіз його фінансово-господарської діяльності за такими даними:

- обсяг реалізації;
- прибутки і збитки;
- рентабельність;
- коефіцієнти ліквідності;
- грошові потоки;
- склад дебіторсько-кредиторської заборгованості;
- ефективність управління позичальника;
- ринкова позиція позичальника та його залежність від циклічних і структурних змін в економіці;
- історія погашення кредитної заборгованості в минулому.

Оцінювання фінансового стану позичальника виконується в два етапи:

- I-й етап – обчислення значень показників, які характеризують фінансовий стан позичальника;
- II-й етап – оцінювання та узагальнення показників і визначення класу надійності позичальника.

На першому етапі розраховуються показники, які характеризують фінансовий стан позичальника. Ці показники розподіляються на такі аналітичні групи:

- I група – попередня оцінка позичальника;
- II група – показники платоспроможності позичальника;

- III група – показники фінансової стійкості позичальника;
- IV група – показники надійності позичальника.

На другому етапі визначається інтегральний показник, розрахунок якого ґрунтується на використанні принципу вагомості показників і коефіцієнтів вагомості аналітичних груп. Залежно від величини інтегрального показника визначають клас надійності позичальника (А, Б, В, Г, Д) [16].

Перш за все розглянемо найбільш широко застосований метод як фінансовий аналіз.

Фінансовий аналіз (коефіцієнтний аналіз) базується на обчисленні та інтерпретації різних фінансових коефіцієнтів, які дозволяють оцінити поточний фінансовий стан підприємства. До основних показників для оцінки кредитоспроможності відносять за допомоги фінансового аналізу [17]:

- Коефіцієнти ліквідності: зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності, які демонструють, наскільки підприємство здатне виконати короткострокові зобов'язання.
- Коефіцієнти фінансової стійкості: відображають структуру капіталу та рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Сюди належать коефіцієнт автономії та коефіцієнт фінансового важеля (leverage ratio).
- Показники рентабельності: такі, як рентабельність власного капіталу (ROE) та рентабельність активів (ROA), які свідчать про здатність підприємства ефективно використовувати ресурси для генерування прибутку.
- Коефіцієнт покриття відсотків: відображає здатність підприємства обслуговувати боргові зобов'язання та є важливим показником для визначення фінансової стабільності.

Коефіцієнтний аналіз фінансової звітності має низку переваг, серед яких простота використання та доступність, без розрахунків бухгалтера базуються на даних звітності, що легко отримати. Цей підхід є універсальним і підходить для підприємств різних галузей, дозволяючи оперативно

отримати загальне оголошення про фінансовий стан компанії. Водночас метод має недоліки, зокрема, він не враховує нефінансові аспекти, такі як ринкові ризики чи компетентність управління, а також залежить від точності й достовірності фінансової звітності, яка може бути спотворена або маніпульована.

Коефіцієнтний аналіз широкого використання для швидкої оцінки кредитоспроможності малих і середніх підприємств. Його часто використовують у банківських установах для попереднього відбору позичальників та оцінки їхніх фінансових ризиків.

Скорингові моделі оцінки кредитоспроможності передбачають присвоєння балів підприємству на основі різних фінансових та нефінансових показників. При оцінюванні кредитного ризику фізичної особи визначають ряд характеристик, що оцінюються за відповідною шкалою балів, оцінюючи той чи інший варіант відповіді певною кількістю балів. Чим більше балів отримає потенційний позичальник, тим більше шансів у нього буде отримати кредит і менший ризик банківської установи. Це є найпростішим описом концептуального підходу до визначення поняття кредитного скорингу. [18]

Кредитний скоринг – це оцінка атрибутів позичальника, що призначені для впорядкування множин об'єктів з використанням статистичних методів. Ця технологія вбачає принцип побудови скорингової функції, а також розбиття множини об'єктів на класи та їх впорядкування для подальшого прийняття рішення щодо видачі кредиту.

Далі скоринг розглядається в якості інструменту управління кредитними ризиками. Загалом у сфері кредитування він являє собою методологію, що привласнює кожному позичальнику його скоринговий бал, який в числовому еквіваленті відображає рівень надійності позичальника. Він формується на основі відповідей позичальника на запитання, тобто його характеристиками. Їх зазвичай розподіляють на такі групи:

- соціально-демографічні характеристики (вік, освіта, соціальний статус, шлюбний статус, приналежність до певної соціальної групи, місце проживання, тощо);
- професійно-кваліфікаційні характеристики (посада, досвід роботи на останньому місці роботи тощо);
- добробут позичальника (кількість та структура доходів позичальника, наявність у нього рухомого та нерухомого майна тощо);
- поведінкові та інші характеристики (минула кредитна історія, наявність та тип прострочень тощо).

За кожен з характеристик позичальник отримує відповідний бал, що відбиває певні параметри характеристики (наприклад, характеристика «вік» поділяється на вікові категорії 18-23 роки, 23-30 років, 31-49 років, 50+ років тощо).

Кожен відповідний атрибут має свою кількість балів. В кінці усі бали потенційного клієнта додаються і майбутній позичальник отримує свій скоринговий бал. На його основі відбувається ранжування за відповідними групами ризику. Чим вище буде отриманий позичальником бал, тим більше довіри він буде викликати у банківської установи й тим більше ймовірність того, що він отримає кредит.

Скоринг був одним з перших фінансових інструментів для підтримки прийняття рішень в управлінні ризиками. Він являє собою оцінку ризику видачі кредиту певному позичальнику та визначає майбутній сценарій відношення банківської установи до відповідного позичальника. Отже в різних фінансових установах один і той же позичальник може сприйматися по-різному. Система оцінки ризиків (скоринг), як і інші прогностні моделі, - це засіб оцінки рівня ризику, пов'язаного з клієнтами. У скорингу основна характеристика, що розділяє клієнта на групи невідома, але при цьому відомі інші фактори пов'язані з цією характеристикою. Він базується на припущенні, що особи, які мають схожі соціальні показники будуть діяти однаково. Тобто опираючись на історію попередніх клієнтів банківська

установа визначає ймовірність того, чи розрахується потенційний клієнт по своїм зобов'язанням.

На початку розвитку кредитного скорингу будувались моделі, основані на статистичних методах, зокрема моделях регресії. Наразі під кредитним скорингом визначають більш широку методологію, зокрема це моделі регресії,

Серед основних видів скорингу є:

- Фінансовий скоринг: визначає фінансову стійкість підприємства на основі аналізу його платіжної дисципліни та структури капіталу.
- Кредитний скоринг: враховує кредитну історію, платіжну дисципліну, а також загальні фінансові результати підприємства. Використовується для оцінки ризику надання кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу.
- Багатофакторний скоринг: застосовує розширені математичні моделі, де кожен фактор (доходи, капіталізація, ліквідність) має власну вагу, що дозволяє детальніше оцінювати ризики.

Скорингові моделі мають низку переваг і недоліків, які визначають їхню ефективність у фінансовому аналізі. Основною перевагою є об'єктивність, оскільки ці моделі мінімізують вплив людського фактора, забезпечуючи незалежність результатів від суб'єктивних оцінок. Крім того, скорингові моделі дозволяють автоматизувати процес аналізу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, що робить їх ефективними для роботи з великими масивами даних.

Однак метод має свої обмеження. Він залежить від доступності якісної та актуальної інформації, без якої результати можуть бути неточними. Скорингові моделі також мають обмежену здатність враховувати складні ситуації, наприклад, діяльність стартапів або підприємств, які знаходяться на ранніх етапах розвитку, де стандартні показники не відображають реальну перспективу.

Скорингові моделі часто застосовуються банками для оцінки кредитоспроможності позичальників середнього рівня ризику. Вони також широко використовуються у сфері мікрокредитування, забезпечуючи швидкий і об'єктивний аналіз при прийнятті рішень щодо надання кредитів.

Наступним методом аналізу є дискримінантний аналіз, зокрема модель Альтмана (Z-score model) [19], яка використовується для оцінки ймовірності банкрутства. Ця методика базується на аналізі комбінації фінансових коефіцієнтів, які дозволяють створити дискримінантну функцію – так званий Z-рахунок, за допомогою якого можна оцінити фінансову стійкість підприємства. Ключові показники в моделі Альтмана включають:

- Чиста робоча капіталізація: показник ліквідності, що свідчить про ефективність управління активами.
- Загальна рентабельність активів: дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток.

Дана модель має такий вигляд:

(1.1)

$$Z=1,2x_1+1,4x_2+3,3x_3+0,6x_4+x_5$$

Модифікований варіант п'ятифакторної моделі для непублічних компаній, чий акції не торгуються на біржі, був опублікований у 1983 році та має такий вигляд:

(1.2)

$$Z=0,717x_1+0,847x_2+3,107x_3+0,420x_4+0,998x_5$$

Одержані значення показника Z можна інтерпретувати таким чином:

$Z > 3$: дуже низька ймовірність банкрутства;

Z в інтервалі 2,71 - 2,99: можливе банкрутство;

Z в інтервалі 1,81 - 2,70: висока ймовірність банкрутства;

$Z < 1,8$: дуже висока ймовірність банкрутства.

Дискримінантний аналіз є одним із точних інструментів прогнозування ймовірності банкрутства підприємств, особливо в умовах нестабільної економіки. Цей метод дозволяє застосувати ризики дефолту позичальників на основі аналізу значного обсягу фінансових даних. Висока точність його прогнозів робить метод затребуваним серед банків та інвестиційних компаній, який оцінює кредитоспроможність великих підприємств.

Однак дискримінантний аналіз має й обмеження. Модель не враховує специфічні фактори, як-от регіональні ризики чи внутрішні управлінські зміни. Крім того, потреба регулярного оновлення через зміни в економічному середовищі може привести до часової невідповідності актуальності даних.

Метод широко використовується для оцінки фінансового стану великих компаній, що володіють значним обсягом фінансової інформації. Завдяки своїй здатності визначати ймовірність дефолту, дискримінантний аналіз є інструментом у сфері управління кредитними ризиками та інвестиційного аналізу.

Рейтингові системи оцінки кредитоспроможності, розроблені провідними рейтинговими агентствами, такими як Moody's, S&P, і Fitch, використовуються для оцінки кредитної надійності великих корпорацій. Ці системи базуються на комплексному аналізі, який охоплює макроекономічні показники, фінансові коефіцієнти, галузеві ризики та перспективи розвитку. Рейтинги служать індикатором загальної фінансової стійкості компанії, надаючи важливу інформацію для інвесторів, кредиторів і партнерів.[20,21]

Перевагою таких систем є їхня всеосяжність, адже вони враховують не лише фінансові показники, а й зовнішні ризики, компетентність управлінської команди та інші ключові аспекти. До того ж, рейтинги надають чітке й зрозуміле уявлення про кредитні ризики для широкої аудиторії. Однак, ці системи мають і недоліки, зокрема високу вартість їхнього використання, що робить їх доступними переважно для великих компаній. Крім того, суб'єктивність оцінок, пов'язана з використанням різних інтерпретацій, часто стає предметом критики.

Рейтингові системи найбільш ефективно застосовуються у випадках, коли великі корпорації планують залучення коштів через випуск облігацій чи отримання значних кредитів. Вони забезпечують довіру з боку інвесторів і кредиторів, підтверджуючи фінансову стабільність підприємства.

Експертні методи оцінки кредитоспроможності передбачають залучення висококваліфікованих аналітиків та фінансових консультантів для проведення детального аналізу підприємства. Ці методи враховують як фінансові, так і нефінансові аспекти діяльності позичальника, а також оцінюють специфічні ризики, притаманні конкретному підприємству. Особливістю експертного методу є його здатність адаптуватися до високої складності бізнес-моделей, що робить його незамінним для великих компаній з нестандартними або нетиповими характеристиками. Основою методу є не лише аналіз фінансової звітності, але й суб'єктивна оцінка таких параметрів, як якість управління, стратегічні перспективи розвитку та загальна репутація підприємства на ринку. Це дозволяє отримати більш глибоке розуміння фінансового стану позичальника та врахувати фактори, які не можуть бути відображені в статистичних або автоматизованих моделях.

Серед переваг експертного методу виділяються його гнучкість та здатність адаптуватися до специфічних умов і особливостей конкретного підприємства. Крім того, він дозволяє враховувати нефінансові фактори, такі як ринкові ризики, управлінська якість або стратегічні ризики. Проте метод має й недоліки: результати залежать від досвіду та кваліфікації експертів, що може зумовлювати певну суб'єктивність оцінок. Окрім цього, процедура проведення експертної оцінки є досить ресурсозатратною як у часовому, так і в фінансовому аспектах.

Цей метод найбільш ефективний для оцінки великих або нестандартних позичальників, для яких інші підходи можуть бути неадекватними чи неточними. Він часто використовується у випадках, коли підприємство має складну структуру чи функціонує в умовах високих ринкових ризиків, що потребує індивідуального підходу

Стрес-тестування є важливим інструментом для оцінки кредитоспроможності підприємств, який передбачає моделювання різноманітних негативних сценаріїв. Ці сценарії можуть включати фінансові кризи, різкі коливання виручки, підвищення процентних ставок або девальвацію валюти. Основною метою стрес-тестування є визначення рівня готовності компанії до несприятливих змін на ринку та аналіз того, як такі зміни можуть позначитися на її здатності виконувати зобов'язання за боргами. У великих корпораціях цей метод інтегрується в процеси управління ризиками та капітальне планування, що дозволяє компаніям бути більш підготовленими до можливих фінансових викликів.[22]

Переваги стрес-тестування полягають у його здатності виявляти приховані ризики, які можуть загрожувати фінансовій стабільності підприємства. Це дає змогу оцінити потенційний вплив екстремальних змін в економічній ситуації на кредитоспроможність компанії. Крім того, стрес-тестування дозволяє виявити слабкі місця в фінансовій стійкості організації, що відкриває можливості для розробки ефективних стратегій зниження ризиків.

Однак, незважаючи на численні переваги, стрес-тестування має й свої недоліки. Процес створення складних моделей та сценаріїв для проведення тестування вимагає значних ресурсів і часу. Крім того, результати стрес-тестування можуть бути непередбачуваними, якщо не враховуються всі можливі ризики, що може призвести до хибних висновків.

Цей метод найчастіше застосовується у великих підприємствах, банках і фінансових установах, а також у компаніях, що функціонують у високоризикованих галузях, де існує ймовірність суттєвих економічних коливань. Стрес-тестування також використовується для оцінки здатності компаній пережити фінансові кризи або значні зміни в зовнішньому середовищі, що робить його незамінним інструментом у сучасному управлінні фінансами.

Методи штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання стрімко здобувають популярність як інноваційні інструменти для оцінки кредитоспроможності. Вони надають можливість аналізувати великі обсяги даних, виявляти приховані закономірності та створювати складні моделі ризику, що значно підвищує точність оцінок. Серед найпоширеніших методів можна виділити нейронні мережі, які автоматично виявляють патерни у фінансових даних, що є складними для традиційних методів аналізу. Рандомні ліси та дерева рішень використовуються для формування моделей, які базуються на множині факторів, що дозволяє більш точно оцінити кредитний ризик. Методи кластеризації, у свою чергу, застосовуються для сегментації клієнтів за рівнем ризику, що спрощує процес прийняття рішень щодо кредитування. [23]

Методи штучного інтелекту та машинного навчання демонструють особливу ефективність у контексті оцінки великих портфелів та масового кредитування, де традиційні підходи можуть бути занадто витратними і менш гнучкими. Завдяки здатності обробляти та аналізувати великі обсяги даних, ці технології відкривають нові горизонти для фінансових установ, дозволяючи їм адаптуватися до швидко змінюваного ринкового середовища та приймати більш обґрунтовані рішення.

Переваги:

- здатність обробляти великі обсяги різноманітних даних та знаходити складні зв'язки між фінансовими та економічними показниками;
- постійне покращення точності прогнозів завдяки адаптивним алгоритмам машинного навчання, що дозволяє вдосконалювати оцінку кредитоспроможності в реальному часі.

Недоліки:

- вимагає наявності великих обсягів даних, що може бути складно для деяких підприємств, які не мають достатньої історії фінансової інформації;
- алгоритми можуть бути непрозорими для користувача, що ускладнює

інтерпретацію результатів і підвищує ризик помилок через неправильне налаштування моделей.

Методи штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання здебільшого застосовуються у великих корпораціях, фінансових установах та банках, а також для розробки автоматизованих систем оцінки кредитоспроможності, які використовують дані в реальному часі. Ці технології забезпечують можливість створення більш точних моделей оцінки, базуючись на аналізі історичних даних та актуальних фінансових тенденцій. Завдяки здатності обробляти великі обсяги інформації, методи ШІ дозволяють виявляти нові закономірності та адаптуватися до змін у ринковому середовищі, що робить їх незамінними у сучасному фінансовому аналізі. Таким чином, використання цих інструментів не лише підвищує ефективність оцінки кредитоспроможності, але й сприяє зниженню ризиків та покращенню прийняття рішень.

Метод на основі прогнозування грошових потоків (Cash Flow Analysis). Прогнозування грошових потоків є важливим методом для оцінки кредитоспроможності підприємства, оскільки воно дозволяє визначити здатність компанії генерувати достатні фінансові ресурси для виконання своїх зобов'язань. Аналіз грошових потоків передбачає оцінку надходжень і витрат готівки, що дозволяє оцінити, чи буде підприємство в змозі забезпечити стабільні виплати за борговими зобов'язаннями в майбутньому. [24]

Аналіз грошових потоків здійснюється за різними напрямками. В процесі дослідження встановлено, що науковці обґрунтовують застосування різних етапів. Проте, всі ці етапи зводяться до трьох основних: підготовчий етап – включає підбір інформаційних джерел, в яких висвітлюється інформація про операції з грошовими коштами; основний етап – передбачає здійснення аналітичної оцінки наявності, динаміки, структури та ефективності їх використання; заключний етап – передбачає підведення підсумків та формування узагальнених висновків про стан грошових потоків на основі

проведеного аналізу а також їх прогнозування на наступні періоди та пропозиції щодо вивчення альтернатив управлінських рішень.

Метод оцінки фінансових можливостей підприємства на основі аналізу реальних грошових потоків має низку переваг та недоліків. Серед переваг варто виділити його здатність надавати реалістичну картину фінансового стану компанії, залишити метод базування на фактичних грошових потоках, які менші до маніпуляцій відповідно з бухгалтерським прибутком. Це дозволяє точніше оцінити можливості підприємства, після аналізу підлягають реальні фінансові ресурси, що генеруються

Недоліки методу полягають у високому рівні невизначеності при прогнозуванні грошових потоків. Економічне середовище є динамічним, що ускладнює точність прогнозів. Крім того, значною мірою залежать від достовірності вихідних даних: оптимістичні чи некоректні прогнози можливі.

Застосування цього методу є доцільним для підприємств середнього та великого бізнесу, особливо у випадках, коли необхідно оцінити здатність компанії обслуговувати боргові зобов'язання, спираючись на грошові надходження. Такий підхід дозволяє отримати більш точне уявлення про фінансову стійкість компанії в умовах мінливого ринкового середовища.

Метод аналізу фінансового стану за допомогою матриць оцінки (Matrix Method) є інструментом для комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Він базується на інтегрованому підході, що враховує ключові фінансові показники, такі як платоспроможність, ліквідність, рентабельність і оборотність. Основна ідея методу полягає в систематизації цих показників та їх інтеграції в єдину модель, що дозволяє проводити більш точну оцінку кредитоспроможності підприємства.[25,26]

Перевагами цього підходу є можливість одночасного врахування кількох важливих аспектів фінансової діяльності, що сприяє детальній та всебічній оцінці. Комплексний характер методу знижує ризик упущення важливих факторів, що можуть вплинути на загальну фінансову стабільність підприємства.

Серед недоліків методу варто зазначити його складність у реалізації. Розробка моделей матриць вимагає значних зусиль і ресурсів, а якість результатів залежить від точності та повноти використаних даних. Крім того, метод потребує високого рівня кваліфікації фахівців, які здійснюють оцінку.

Метод матриць оцінки найчастіше застосовується для аналізу великих підприємств із комплексною фінансовою структурою. Він особливо корисний у випадках, коли необхідно враховувати кілька взаємопов'язаних чинників для оцінки кредитоспроможності. Завдяки інтегрованому підходу цей метод дозволяє отримати більш глибоке уявлення про фінансовий стан підприємства та його перспективи.

Метод аналізу варіацій (Variance Analysis) спрямований на виявлення відхилень між фактичними результатами діяльності підприємства та запланованими показниками. За допомогою цього методу можна оцінити вплив різних економічних факторів на здатність підприємства виконувати свої зобов'язання в умовах змін. Метод дозволяє аналізувати, як зміни в економічному середовищі або варіанти розвитку подій можуть вплинути на фінансові результати компанії. [26]

Серед переваг цього методу — його здатність оцінити, як економічні коливання впливають на здатність підприємства обслуговувати борги, а також допомагає виявити потенційні ризики через порівняння фактичних та прогнозованих результатів. Однак існують і недоліки: метод потребує точних планових або прогнозних даних, яких може бути важко отримати. Крім того, його ефективність знижується в умовах високої залежності фінансових результатів підприємства від зовнішніх чинників.

Метод аналізу варіацій найчастіше застосовується для великих компаній, які мають необхідність у детальному моніторингу відхилень фінансових результатів, що можуть вплинути на їхню кредитоспроможність і загальну фінансову стабільність.

Метод аналізу сценаріїв (Scenario Analysis) використовується для оцінки кредитоспроможності підприємства за різних економічних умов. Він

передбачає створення кількох варіантів розвитку подій, таких як оптимістичний, песимістичний і базовий сценарії, для того щоб з'ясувати, як підприємство зможе виконати свої зобов'язання в кожному з випадків. Такий підхід дає можливість врахувати й оцінити потенційні зміни в економічному середовищі, що можуть вплинути на фінансову стабільність компанії. [27]

Переваги цього методу полягають у його здатності враховувати широкий спектр зовнішніх і внутрішніх факторів, що можуть вплинути на кредитоспроможність. Він забезпечує більш гнучкий підхід до оцінки ризиків, оскільки дозволяє аналізувати кілька можливих варіантів розвитку ситуації. Однак, метод має й недоліки, зокрема потребує значних ресурсів для розробки сценаріїв і збору необхідних даних. Крім того, він може бути важким для застосування в умовах недостатньої кількості історичних даних для створення точних прогнозів.

Цей метод застосовується в основному для великих підприємств і корпорацій, що працюють в умовах економічної невизначеності або високих ризиків, а також для аналізу великих проектів, де важливо передбачити можливі фінансові наслідки.

1.3. Організаційне та інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника

Методики аналізу кредитоспроможності клієнта є важливою частиною кредитної політики банків, визначаючи порядок оцінки здатності позичальника виконати свої зобов'язання за кредитом. Ці методики можуть бути частиною внутрішніх регламентів банку або окремими документами, що включають інструкції для проведення оцінки кредитоспроможності. Вони слугують основним інструментом для прийняття обґрунтованих рішень щодо надання позик, оцінюючи ймовірність своєчасного повернення коштів відповідно до умов кредитного договору.

Під час проведення аналізу кредитоспроможності позичальника важливо пройти через усі необхідні етапи оцінки. Це включає попередній, оперативний та ретроспективний аналіз, кожен з яких має свої цілі та завдання. Попередній аналіз дозволяє сформулювати перше враження про фінансовий стан позичальника та оцінити його здатність виконати зобов'язання. Оперативний аналіз фокусується на поточній ситуації, а ретроспективний аналіз вивчає історію фінансових відносин позичальника для більш глибокого розуміння його платоспроможності.

До попереднього аналізу кредитоспроможності позичальника входять такі етапи [31]:

- 1) формування інформаційної бази аналізу кредитоспроможності;
- 2) оцінка достовірності наданої інформації;
- 3) попередня оцінка потенційного позичальника;
- 4) обробка отриманої інформації;
- 5) порівняльний аналіз отриманих фінансових коефіцієнтів з нормативними значеннями;
- 6) якісний аналіз фінансових коефіцієнтів;
- 7) розрахунок рейтингового показника організації позичальника
- 8) присвоєння позичальнику класу (рейтингу) на основі інтегрального показника;
- 9) аналіз якісних показників;
- 10) висновки за результатами оцінки кредитоспроможності позичальника, визначення перспектив його розвитку для вирішення питань про умови і можливості надання кредиту.

Ретроспективний аналіз кредитоспроможності позичальника базується на детальному вивченні інформації, що міститься в кредитному досьє позичальника. Цей тип аналізу дозволяє оцінити історію фінансових відносин між кредитором та позичальником, а також виявити фактори, які впливають на зміну рівня кредитного ризику.

Основні етапи ретроспективного аналізу включають:

1. Узагальнення інформації: цей етап передбачає збір і узагальнення даних про взаємодію кредитора та позичальника під час дії кредитного договору. Це включає всі зміни в умовах кредиту, оплату заборгованості та виконання інших зобов'язань.
2. Аналіз тенденцій зміни фінансового стану: на цьому етапі здійснюється оцінка того, як змінювався фінансовий стан позичальника протягом виконання кредитного договору, а також як ці зміни впливали на рівень кредитного ризику.
3. Аналіз забезпечення: важливо оцінити, як змінювалася якість і вартість забезпечення, яке було надано для покриття кредиту. Це дає змогу визначити, наскільки позичальник залишався платоспроможним у разі невиконання зобов'язань.
4. Привласнення класу кредитоспроможності: на основі результатів виконання кредитного договору та аналізу змін усіх характеристик позичальника визначається його клас кредитоспроможності. Це відображає його здатність виконати зобов'язання в майбутньому.
5. Внесення змін в кредитну історію: після завершення кредитного договору, на основі аналізу, коригуються записи в кредитній історії позичальника, що відображають його поведінку під час кредитування та результати виконання зобов'язань.

Цей процес дозволяє банкам не лише оцінити поточний фінансовий стан позичальника, а й здійснити прогнози на майбутнє на основі історії його кредитних відносин.

Одним із ключових елементів методики оцінки кредитоспроможності позичальника є інформаційна база, оскільки без точних і актуальних даних неможливо ефективно оцінити ризики, пов'язані з наданням кредитів. Інформація, що використовується в процесі аналізу, повинна відповідати основним вимогам: повноті, достовірності, доступності та оперативності. Тільки за умови наявності таких даних можна точно оцінити ступінь ризику, що супроводжує кредитування конкретного позичальника.

Процес аналізу кредитоспроможності позичальника передбачає використання різних джерел інформації, які поділяються на дві основні групи: внутрішньобанківську і зовнішні джерела. Внутрішньобанківська інформація включає дані про попередні взаємодії з позичальником, його фінансову історію та поточні фінансові показники. Зовнішні джерела охоплюють інформацію з відкритих баз даних, кредитних бюро, державних реєстрів та інших публічних джерел, що дають змогу оцінити зовнішні ризики та фінансову ситуацію позичальника в контексті ринкових змін.

Цей підхід дозволяє банку отримати повну картину про фінансову стабільність позичальника та виявити потенційні ризики на ранніх етапах оцінки кредитоспроможності.

До другої групи джерел інформації належать відомості, здобуті за межами банку, що надійшли:

- 1) від департаменту банківського нагляду;
- 2) інших банків, які обслуговували даного клієнта;
- 3) ділових партнерів, які мали контакти з позичальником;
- 4) засобів масової інформації (реклами, рейтинги, дані про участь у виставках, оголошення тощо);
- 5) статистичних агенцій та статистичних інформаційних збірників, звідки можна взяти дані про загальний стан виробництва в галузі та перспективи розвитку, а також про місце підприємства та його продукції на ринку;
- 6) відвідування підприємства, у процесі якого важливо виявити рівень компетенції працівників, які очолюють бухгалтерську, фінансову та маркетингові служби, адміністративний апарат, скласти уявлення про склад та стан майна підприємства, оцінити якість і конкурентоспроможність продукції та послуг підприємства, можливості експорту, залежність від джерел сировини і т. Ін.

Кожне інформаційне джерело служить для висвітлення конкретного боку діяльності клієнта, коли аналізується його кредитоспроможність, але

найважливішою є інформація, здобута з ринкових джерел поза межами банку.

Ще одним досить важливим видом джерела є інформація, отримана безпосередньо від клієнтів[16]:

- 1) фінансова та бухгалтерська звітність;
- 2) документація, яка підтверджує правовий і юридичний статус клієнта: статут, договір засновників, свідоцтво про реєстрацію, дані про юридичну адресу і т. ін.;
- 3) додаткова інформація, яка подається за вимогою банку - довідки про наявність рахунків в інших банках, виписки з рахунків в інших банках, довідки з податкової інспекції, довідки про юридичні права на заставу, технічна документація, пов'язана з деякими видами застави тощо.

Оцінка кредитоспроможності юридичної особи проводиться банком на основі комплексного аналізу різноманітної інформації про підприємство. У процесі цього аналізу банк вивчає кілька ключових аспектів:

1. Характер діяльності підприємства: Оцінка полягає в дослідженні основної діяльності компанії та тривалості її існування на ринку.
2. Фактори виробництва: Аналізуються трудові, виробничі та фінансові ресурси підприємства, що є важливими для визначення його здатності генерувати доходи та виконувати зобов'язання.
3. Економічне середовище: Враховується стадія життєвого циклу підприємства, умови конкуренції на ринку, розвиток ринку основної продукції підприємства, а також комерційна політика позичальника і рівень освоєння методів маркетингу.

Для оцінки кредитоспроможності використовуються різні інформаційні джерела, зокрема:

- фінансова звітність підприємства;
- статистична звітність;
- дані внутрішнього бухгалтерського обліку, що надають інформацію про фінансові потоки та стан підприємства;

- первинна облікова документація, вибіркові дані з якої можуть дати додаткові відомості;
- експертні оцінки та інша додаткова інформація, що може бути надана за погодженням між банком і позичальником.

Такий підхід дозволяє банку детально вивчити всі аспекти діяльності підприємства та прийняти обґрунтоване рішення про надання кредиту.

Кожне інформаційне джерело, яке використовує банк для оцінки кредитоспроможності позичальника, є важливим і дає змогу розкрити різні аспекти діяльності клієнта. Це дозволяє створити комплексну картину фінансового стану підприємства, що є необхідною для ухвалення зваженого рішення щодо надання кредиту. Кожен тип інформації — чи то фінансова звітність, статистичні дані, внутрішній бухгалтерський облік, чи експертні оцінки — має своє значення в контексті конкретних завдань кредитного аналізу. Інтеграція цих даних дозволяє банкам не лише оцінити поточну фінансову стабільність позичальника, а й передбачити потенційні ризики, пов'язані з його кредитоспроможністю.

Висновки до розділу 1.

1. На основі аналізу та систематизації науково-методичних підходів до визначення поняття "кредитоспроможність" запропоновано авторське формулювання: кредитоспроможність є комплексним поняттям, яке характеризує такий фінансовий стан позичальника, рівень ризиків, зокрема репутаційних та якість забезпечення, які дозволяють видачу кредиту на прийнятних для позичальника умовах та повне і своєчасне виконання ним кредитних зобов'язань.

2. Належна оцінка кредитоспроможності дозволяє не лише мінімізувати ризики для кредиторів, але й сприяє ефективному управлінню ресурсами, збільшенню фінансової гнучкості та підтримці стійкості бізнесу в умовах конкурентного ринку. Вона має ґрунтуватися на висновках, зроблених за результатами застосування різних методів, зокрема фінансового

аналізу, скорингових моделей, дискримінантного аналізу (наприклад, моделі Альтмана), стрес-тестування, а також новітніх підходів на основі штучного інтелекту та машинного навчання. Ці методи дозволяють враховувати як кількісні фінансові показники, так і якісні характеристики, такі як репутація позичальника, ефективність менеджменту та його адаптивність до змінного ринкового середовища.

3. Для оцінки кредитоспроможності необхідно створення відповідного організаційного та інформаційного забезпечення, яке передбачає формування повної та достовірної бази даних. Використання різноманітних джерел даних (внутрішньобанківських, зовнішніх та безпосередньо від позичальника) дозволяє комплексно аналізувати фінансовий стан підприємства та прогнозувати його здатність виконувати зобов'язання за різних умов.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТОПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Оцінка поточного стану українського бізнесу

На кредитоспроможність підприємств істотно впливає загальний стан економіки країни і умови функціонування бізнесу. Надана інформація була проаналізована до прийняття Верховною Радою України рішення що до підвищення податків з 1 грудня 2024 року [42].

У 2024 році український бізнес працює у вкрай складних умовах, зумовлених поєднанням внутрішніх і зовнішніх викликів. До ключових чинників, що формують економічне середовище, належать наслідки воєнних дій, що впливають на інфраструктуру, логістику та інвестиційний клімат. Глобальні економічні тренди, такі як інфляційний тиск, зростання вартості енергоресурсів і коливання валютних курсів, також створюють додатковий тягар для бізнесу. Водночас внутрішні реформи, спрямовані на стабілізацію економіки, хоча і є необхідними, у короткостроковій перспективі підвищують адміністративні та регуляторні витрати для підприємств.

Український мікро-, малий та середній бізнес (ММСБ) продовжує стикатися з труднощами в умовах невизначеності, сигналізуючи про певне погіршення умов для ведення підприємницької діяльності. Це підтверджують результати 18-ї хвилі дослідження стану та потреб ММСБ в умовах війни, за якими показник Ukrainian Business Index (UBI) знизився до 39,9 пункту зі 100 можливих. У травні 2024 року цей показник становив 43,7 пункту, що свідчить про погіршення настроїв підприємців і відсутність оптимізму щодо перспектив економічного зростання, але вже в серпні значення показника знижуються до 39,9. Зниження загального індексу пов'язане з певним спадом кількості замовлень від клієнтів, що змусило компанії зменшити обсяги випуску продукції. Однак ситуація з товарними запасами та чисельністю співробітників залишається стабільною, що свідчить про адаптацію бізнесу до існуючих умов та утримання позицій на ринку.

Лише 2,8% респондентів повідомили про повну зупинку діяльності їхніх компаній, що є покращенням порівняно з травнем 2024 року, коли цей показник становив 4,2%. У перші вісім місяців 2024 року 22,6% компаній зафіксували зростання обсягів робіт порівняно з аналогічним періодом 2023 року. Особливо помітним є збільшення частки підприємств, які продемонстрували суттєве зростання: у серпні таких було 5,1%, тоді як у травні — лише 2,8% [37].

Значення UBI нижче 50 пунктів відображає переважання негативних очікувань [44,45].

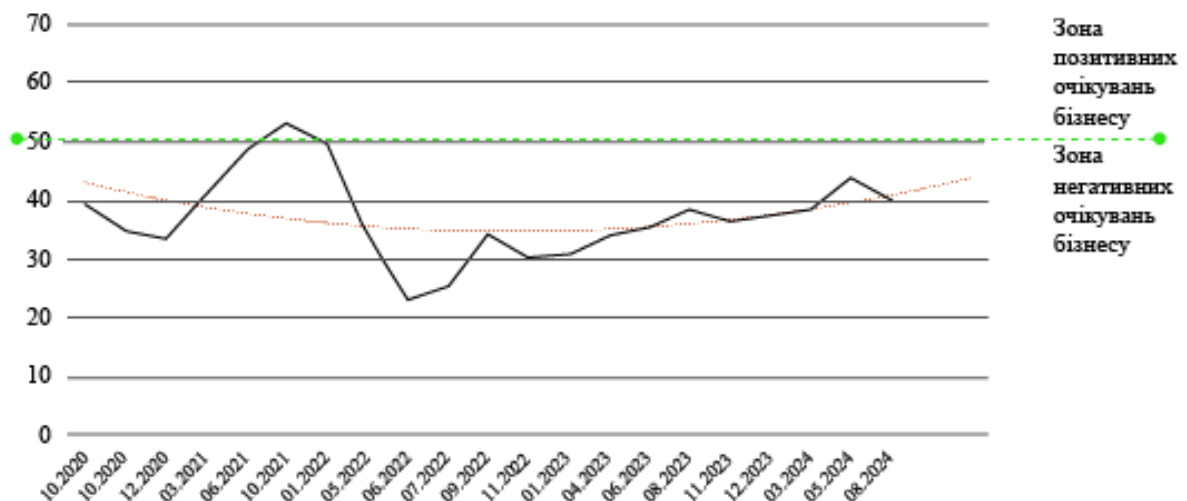

Рис. 2.1. Індекс активності бізнесу [43]

Більшість підприємств не прогнозують збільшення обсягів робіт у 2025 році. Лише 29% компаній висловлюють позитивні очікування, тоді як середньозважений показник запланованих обсягів становить 98%, що фактично відповідає рівню 2023 року і не свідчить про розвиток.

Найбільшими перешкодами для відновлення бізнесу залишаються непрогнозованість загальної ситуації в країні, яка ускладнює довгострокове планування, та відсутність чіткої і стабільної державної політики, що могла б сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища. До цього додаються брак кваліфікованої робочої сили через міграцію та війнні ризики, а також

слабкий платоспроможний попит на внутрішньому ринку, який обмежує можливості для зростання.

Проблеми для відновлення та розвитку бізнесу

Рис. 2.2. Виділені проблеми для відновлення та розвитку бізнесу на основі опитання НБУ [45]

На тлі цих викликів підтримка підприємств залишається критично важливою для забезпечення стійкості української економіки. Запровадження прогнозованої державної політики, розширення доступу до пільгового фінансування, стимулювання попиту та інвестування в підготовку кадрів можуть стати ключовими кроками для створення умов, які дозволять бізнесу не лише стабілізуватися, але й розвиватися в умовах післявоєнного відновлення. ММСБ є основою економіки країни, і його підтримка сприятиме зміцненню економічної стійкості та конкурентоспроможності України.

Повномасштабне вторгнення суттєво погіршило умови ведення бізнесу в Україні, створивши значний економічний тиск на підприємства. До початку вторгнення лише 22,3% підприємств оцінювали свій фінансово-економічний стан як незадовільний або поганий. Однак до травня 2024 року частка таких

компаній зросла до 41,6%, що відображає значне погіршення економічної ситуації. Ця динаміка свідчить про загострення викликів, з якими стикається український бізнес, включаючи втрату ринків збуту, порушення логістичних ланцюгів, підвищення собівартості продукції та нестачу фінансових ресурсів. Водночас це підкреслює необхідність посилення державної підтримки та створення сприятливих умов для відновлення економічної активності підприємств (рис 2.3).

Оцінка фінансово-економічного стану підприємств

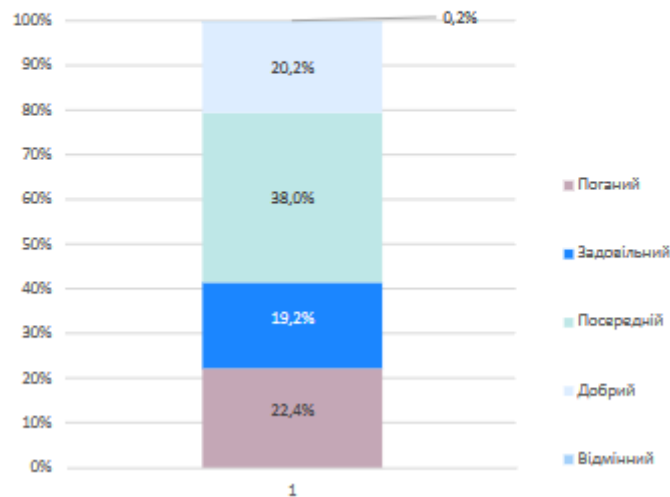

Рис. 2.3. Оцінка фінансового стану підприємств [45]

Середньозважений відсоток обсягів робіт у серпні 2024 року становив 91,8% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Водночас 48,5% компаній зазначили, що їх обсяги робіт скоротилися, що вказує на складнощі, з якими стикається значна частина бізнесу.

Водночас 5,5% компаній прогнозують повну зупинку діяльності до кінця 2024 року, що більше ніж поточний показник у 2,8%. Це свідчить про певну нестабільність у настроях підприємців, хоча загальний прогноз бізнесу щодо 2024 року залишається подібним до результатів травневого дослідження.

Фінансово-економічний стан українських підприємств у 2024 році значно варіюється залежно від галузі, що обумовлено різними рівнями стійкості до зовнішніх та внутрішніх викликів. Загалом, лише 20% підприємств оцінюють свій стан як «відмінний», що свідчить про обмежену кількість компаній, які успішно адаптувалися до умов воєнного часу та економічної невизначеності. Значна частина підприємств знаходиться у категоріях «задовільний» (28%) та «посередній» (28%), що відображає середній рівень стабільності бізнесу в країні (рис.2.4).

Оцінка фінансово-економічного стану підприємств
Індустріальний зріз

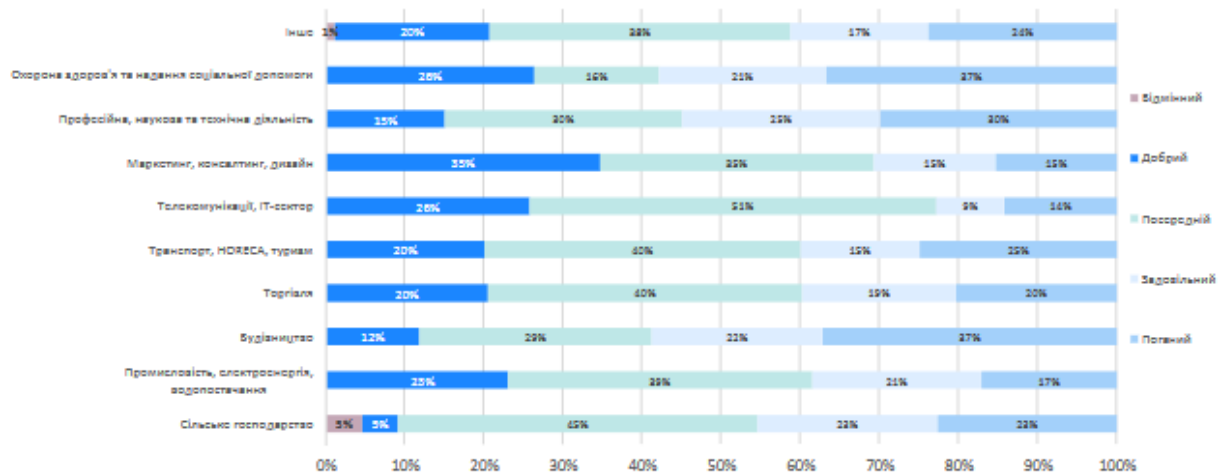

Рис. 2.4. Галузевий зріз оцінки фінансово-економічного стану підприємств [45]

Сільське господарство демонструє найвищий рівень позитивних оцінок: 31% підприємств оцінюють свій стан як «відмінний», і лише 8% вважають його «поганим». Це може бути результатом відносної автономності агросектору та його важливості для національної економіки, навіть в умовах війни. У протилежність цьому будівництво показує найбільшу частку підприємств із «поганим» фінансовим станом (32%), що свідчить про серйозні труднощі, зокрема через зниження попиту на нерухомість та ускладнення з логістикою.

Сектор транспорту, туризму та HoReCa (готельно-рестораний бізнес) знаходиться серед найбільш постраждалих: 25% підприємств оцінюють свій стан як «поганий», тоді як лише 20% можуть похвалитися «відмінним» станом. Ці галузі залишаються вразливими через порушення логістичних ланцюгів, зниження туристичного потоку та обмеження, пов'язані з воєнним станом.

Охорона здоров'я та соціальні послуги демонструють відносну стабільність: 28% підприємств оцінюють свій стан як «добрий», а лише 20% перебувають у «поганому» стані. Це свідчить про збереження попиту на їхні послуги, хоча проблеми з фінансуванням і ресурсами все ще мають місце.

Професійна, наукова та технічна діяльність виділяється найвищою часткою підприємств у «доброму» стані (35%), що підкреслює адаптивність інтелектуальних секторів. Завдяки технологіям та інноваціям ці компанії змогли краще пристосуватися до нових умов.

Загалом, підприємства, що функціонують у виробничих секторах та інфраструктурно залежних галузях, стикаються з більшими проблемами, тоді як сектори з високою доданою вартістю, як-от професійні послуги, та галузі з меншим впливом зовнішніх факторів, як сільське господарство, демонструють більшу стійкість. Ці висновки важливі для розробки стратегій підтримки бізнесу та економічного планування в умовах тривалої кризи.

Згідно економічного прогнозу Інфляційного звіту Національного банку України економіка поступово оговтуватиметься від наслідків російської агресії. Міжнародна фінансова допомога, що залишиться значною навіть попри певне скорочення в наступні роки, підтримає економіку. За прогнозом НБУ, цього року реальний ВВП зросте на 3,7%, а надалі економічне зростання пришвидшиться до 4–5% [37].

За результатами опитування керівників підприємств, проведеного НБУ в липні 2024 року, більшість промислових підприємств (53,7%) прогнозують підвищення цін на сировину та матеріали. 32,1% очікують зниження

експортних замовлень, але 55,9% вважають, що обсяг замовлень залишиться без змін.

Будівельники також прогнозують зростання цін: 52,4% на матеріали та 47,6% на послуги. Лише 19% очікують зменшення обсягу замовлень, тоді як 57,1% впевнені в стабільності.

Серед представників торгівлі 48,4% прогнозують підвищення закупівельних цін, але 50,5% сподіваються на їх стабільність. 62,1% вважають, що торгівельна маржа залишиться незмінною. Основними факторами, що негативно впливають на ділову активність, є складна енергетична ситуація, погіршення курсових очікувань і дефіцит кваліфікованих кадрів.

Станом на 01.07.2024, сільськогосподарські підприємства мають помірний рівень непрацюючих кредитів (14,68%), тоді як великі компанії демонструють лише 4,61%. У роздрібній торгівлі рівень проблемних кредитів становить 76,24%, зокрема у малих та середніх підприємств він перевищує 80%.

Таким чином, попит на кредити найближчим часом очікується з боку аграріїв, переробних підприємств і торговельних компаній, при цьому важливо враховувати якість обслуговування кредитів.

2.2 Аналіз попиту на кредитні ресурси

За результатами опитування керівників підприємств Національним банком України у другому кварталі 2024 року, наміри залучати кредитні кошти протягом найближчих 12 місяців висловили 36,4% підприємств, що свідчить про незначне збільшення у порівнянні з 1 кварталом (34,9%). Переважна більшість підприємств (81,6%) орієнтується на кредити в національній валюті, що підкреслює прагнення мінімізувати валютні ризики в умовах нестабільного економічного середовища [44].

За результатами аналізу попиту на кредити серед підприємств різних галузей економіки, найбільшу зацікавленість у кредитуванні виявляють підприємства аграрного сектору. Зокрема, 51,1% підприємств у сільському, лісовому та рибному господарстві планують залучати позикові кошти, що зумовлено сезонністю діяльності та потребою у фінансуванні операційних витрат. Другою за активністю є переробна промисловість, де 50,8% підприємств планують кредитуватися, що пояснюється необхідністю модернізації виробничих потужностей та закупівлі сировини.

Попит на кредити за видами діяльності	
Вид діяльності	Питома вага підприємств, що планують брати кредити, %
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	51,1
Переробна промисловість	50,8
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	45
Постачання електроенергії, газу пари та кондиціонованого повітря	40,6
Будівництво	30
Добувна промисловість та розроблення кар'єрів	29,5
Транспорт, складське господарство, поштово-кур'єрська діяльність, телекомунікації	22,1
інші	12,6

Рис. 2.5. Попит на кредитування в різних галузях [44]

Високий попит також спостерігається в торгівлі (45%), де кредити використовуються для підтримання товарних запасів і оборотного капіталу. У секторі постачання енергії та комунальних послуг 40,6% підприємств мають намір залучати кредити для фінансування інфраструктурних проектів.

Менш активними у залученні кредитів є будівельні компанії (30%) та підприємства добувної промисловості (29,5%). Це може бути пов'язано з високими капітальними витратами, необхідними для реалізації проектів, і обмеженими можливостями швидкого повернення коштів. Ще меншою є частка підприємств транспорту, складського господарства та телекомунікацій, де лише 22,1% планують кредитуватися. Найнижчий попит спостерігається у категорії «інші», до якої входять специфічні або малі підприємства, — лише 12,6%. Таким чином, структура попиту на кредити

свідчить про високу потребу у фінансуванні в секторах з інтенсивним використанням обігових коштів та потребою у технологічному оновленні. Банкам варто враховувати ці особливості при розробці кредитних продуктів і умов для різних галузей економіки.

Результати аналізу регіонального попиту на кредитні ресурси свідчать про значну диференціацію між областями України. Лідером за часткою підприємств, які планують залучати кредитні кошти, є Тернопільська область, де цей показник сягає 66,7%. Це може свідчити про активну економічну діяльність у регіоні та високий попит на додаткові фінансові ресурси для реалізації бізнес-проектів. Друге місце займає Львівська область із 51,4%, що відображає динамічний розвиток підприємництва, зокрема у сферах торгівлі та транспорту. Волинська та Миколаївська області також демонструють високий рівень попиту на кредити – по 50% відповідно.

До регіонів із середнім рівнем попиту можна віднести Полтавську область (47,5%), а також Житомирську і Чернігівську області з однаковим показником у 46,2%. Підприємства Хмельницької (42,9%) та Кіровоградської (41,7%) областей показують стабільний, але не високий інтерес до кредитування.

Найнижчий рівень зацікавленості у залученні позикових коштів спостерігається в Закарпатській області, де лише 18,2% підприємств мають такі плани. Схожі низькі показники демонструють Черкаська область (27,8%) та Дніпропетровська область (29,5%), що може бути зумовлено економічною ситуацією в цих регіонах або специфічними умовами кредитного ринку. Київська область разом зі столицею мають порівняно низький показник у 31,6%, що може свідчити про обережний підхід підприємств до використання позикових коштів у цьому регіоні.

Виходячи з вище зазначеного, найвищий попит на кредити спостерігається у регіонах із високою економічною активністю, зокрема в Тернопільській, Львівській та Волинській областях. Натомість в окремих західних та центральних регіонах, таких як Закарпатська та Черкаська

області, відзначається знижений попит, що вимагає подальшого аналізу та адаптації банківських кредитних продуктів до специфіки місцевого бізнесу.

Питома вага непрацюючих кредитів у різних галузях економіки станом на 01.07.2024 відображає критичні тенденції у фінансовій стійкості підприємств та окремих секторів. Нижче представлено аналіз із урахуванням особливостей кожної галузі:

1. Абсолютно критичні сектори. 100% непрацюючих кредитів спостерігається в галузях:

- діяльність домашніх господарств як роботодавців;
- організування азартних ігор. Це вказує на значний рівень ризиків та обмежену здатність цих секторів до погашення зобов'язань через нерегулярність або нелегальність їхніх доходів.

2. Культура та страхування:

- галузі, пов'язані з бібліотеками, музеями, архівами, демонструють 99,39% непрацюючих кредитів, що може бути результатом низької фінансової спроможності підприємств у цій сфері;
- сфера страхування має 99%, що підкреслює проблеми з ризик-менеджментом та ефективним використанням капіталу;

3. Будівництво та туризм:

- високі показники (81,47% для будівництва та 78,31% для туризму) свідчать про тривалий цикл окупності інвестицій, залежність від економічної кон'юнктури та зростання інфляційного тиску;

4. Торгівля та нерухомість:

- рівень непрацюючих кредитів у роздрібній торгівлі становить 76,24%, а в операціях із нерухомістю – 77,59%. Це пов'язано із зменшенням платоспроможності споживачів і спадом активності на ринку нерухомості;

5. Загальний рівень ризику:

- загальний портфель непрацюючих кредитів становить 38,38%, що є показником високого рівня фінансової нестабільності в економіці.

За даними останніх досліджень, найбільший попит на фінансування припадає на інвестиції у розвиток, які становлять 57,2% від загального обсягу запитів. Це свідчить про те, що підприємства прагнуть не лише вижити, а й активно адаптуватися до нових умов ринку, зміцнюючи свої конкурентні позиції. Інвестиції в розвиток можуть включати як впровадження нових технологій, так і розширення асортименту продукції, що, в свою чергу, підвищує їхню конкурентоспроможність. На рис.2.6 відображено нагальні потреби підприємств у додатковому фінансуванні.

Відкриття нових видів бізнесу чи продуктів, яке зазначають 43,2% респондентів, демонструє прагнення до диверсифікації. Це є важливим стратегічним кроком, оскільки диверсифікація дозволяє зменшити ризики, пов'язані з залежністю від одного сегмента ринку, та забезпечити стабільність доходів.

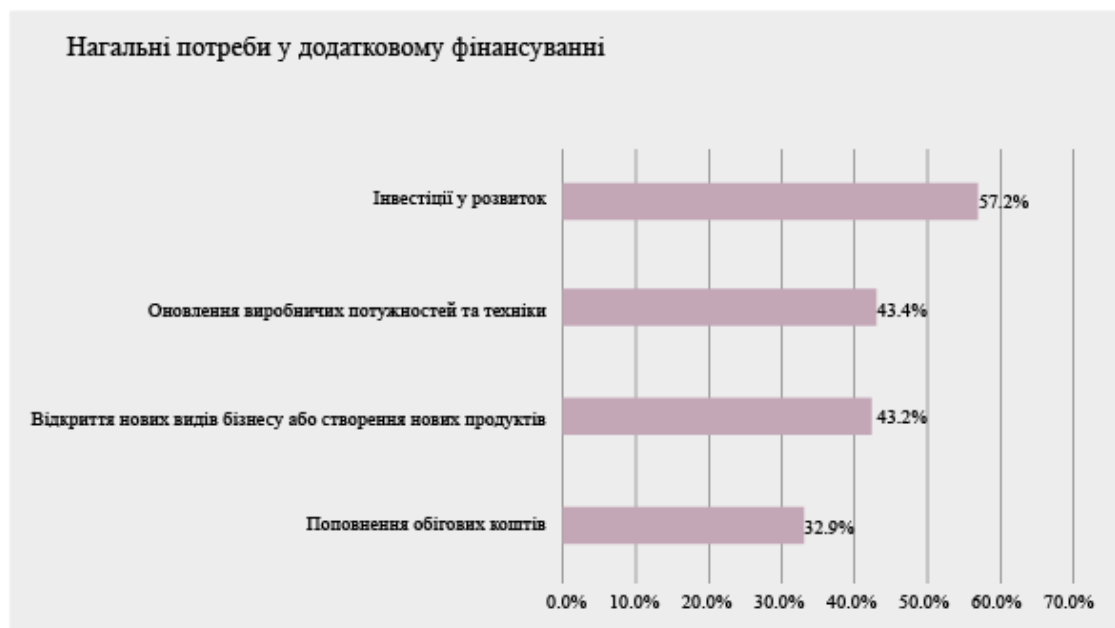

Рис. 2.6. Нагальні потреби підприємств у додатковому фінансуванні
[45]

Окрім того, 43,4% підприємств вказують на потребу в оновленні виробничих потужностей та техніки. Це підкреслює важливість модернізації інфраструктури, яка є ключовим фактором для підвищення ефективності

виробництва та зниження витрат. Модернізація також дозволяє підприємствам впроваджувати інновації, що є критично важливим для виживання в умовах глобалізації та швидких технологічних змін.

Не менш важливою є потреба у поповненні обігових коштів, яку вказують 32,9% підприємств. Забезпечення стабільності операцій є критично важливим для підтримки ліквідності та безперервності бізнес-процесів. В умовах економічної нестабільності, наявність достатніх обігових коштів дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни в ринковому середовищі.

Аналіз цих даних свідчить про те, що українські підприємства акцентують увагу як на довгострокових стратегіях зростання, так і на забезпеченні короткострокової ліквідності. Це формує значні виклики для банківського сектору та державної політики, оскільки потребує комплексних підходів для задоволення фінансових запитів бізнесу.

В умовах обмежених ресурсів та високої конкуренції, важливо, щоб фінансові установи та державні органи розробляли адаптивні програми підтримки, які б враховували специфіку потреб підприємств, сприяючи їхньому сталому розвитку та економічному зростанню країни.

Через представлені дані використання банківських продуктів українськими підприємствами на рис. 2.7 ми можемо прослідкувати наступні висновки:

1. Найбільша частка (57%) підприємств не користується банківськими продуктами. Це може свідчити про недостатній доступ до фінансування або небажання підприємств брати кредити через високі ризики та вартість позикових коштів.
2. Найбільш популярним банківським продуктом є кредитна лінія (23,1%), що дозволяє підприємствам гнучко управляти своїми фінансовими потребами та підтримувати ліквідність. Цей продукт є важливим інструментом для фінансування поточної діяльності та короткострокових потреб.

3. Споживчі кредити (12,7%) та овердрафти (12,2%) також користуються попитом серед підприємств. Ці продукти дозволяють швидко отримати необхідне фінансування для поточних потреб та невідкладних витрат.
4. Інвестиційні кредити (4,8%) та факторинг (1,4%) мають значно меншу частку, що може свідчити про обмежений доступ підприємств до довгострокового фінансування та складнощі з управлінням дебіторською заборгованістю.

Рис. 2.7. Популярність користування банківськими продуктами для залучення коштів [45]

Загалом, дані вказують на те, що більшість українських підприємств або не користуються банківськими продуктами взагалі, або надають перевагу короткостроковим інструментам фінансування. Це може бути пов'язано з високими ризиками, складними умовами кредитування та недостатньою фінансовою грамотністю керівників.

Для стимулювання сталого розвитку бізнесу важливо, щоб банки та державні органи розробляли комплексні програми підтримки, які б забезпечували кращий доступ до різноманітних фінансових інструментів,

зокрема довгострокового фінансування для реалізації інвестиційних проєктів. Це дозволить підприємствам модернізувати виробництво, впроваджувати інновації та підвищувати конкурентоспроможність. Розглядаючи програми підпримки варто звернути увагу на рис. 2.8

Рис. 2.8. Оцінка бізнесом банківських інституцій [45]

Аналіз даних свідчить про домінуючу роль державних банків на фінансовому ринку України. Значна частка підприємств, що звертаються до державних банків за кредитами (41,2%), вказує на їх провідну позицію у фінансовому секторі. Це може бути зумовлено кількома факторами:

1. кращі умови кредитування: Державні банки, маючи доступ до державної підтримки та гарантій, можуть пропонувати більш вигідні умови кредитування для бізнесу, наприклад, нижчі відсоткові ставки, пільгові періоди чи спрощені вимоги до застави;
2. державні програми підтримки: Державні банки є ключовими учасниками різноманітних державних програм стимулювання підприємницької діяльності, таких як "5-7-9", що підвищує їх привабливість для бізнесу;

3. довіра до державних інституцій: Підприємства можуть виявляти більшу

довіру до державних банків, сприймаючи їх як стабільніші та надійніші фінансові установи порівняно з приватними гравцями. Це особливо актуально в умовах економічної та політичної невизначеності;

Щодо планів бізнесу звертатися за кредитами свідчить про збереження домінуючої ролі державних банків на кредитному ринку, проте з певними тенденціями до диверсифікації джерел фінансування. Так, 20,3% підприємств планують звертатися до державних банків за кредитами, що підтверджує їх провідну позицію на ринку. Водночас частки міжнародних банків (10,8%) та українських приватних банків (6,8%) у планах бізнесу щодо кредитування є значно меншими. Це може вказувати на обмежену довіру підприємств до приватних та міжнародних банків, які можуть пропонувати менш привабливі умови кредитування порівняно з державними установами. Незважаючи на домінування державних банків, присутність інших гравців на ринку кредитування бізнесу вказує на певні можливості для диверсифікації джерел фінансування. Це може сприяти підвищенню конкуренції, розширенню доступу до кредитних ресурсів та кращим умовам для підприємств. Загалом, дані свідчать про збереження провідної ролі державних банків у кредитуванні бізнесу, проте з наявністю потенціалу для поступового зростання частки приватних та міжнародних фінансових установ за умови підвищення довіри та покращення умов кредитування.

Популярність програми 5-7-9 серед державних банків (26.3%) підкреслює важливу роль державних банків у підтримці малого та середнього бізнесу в Україні. Популярність цієї програми свідчить про їх провідну позицію в наданні фінансової підтримки підприємствам. Натомість міжнародні та приватні банки мають значно меншу присутність у цій програмі, що може бути пов'язано з обмеженою участю або менш вигідними умовами для клієнтів порівняно з державними установами. Це підкреслює ключову роль державних банків як інструменту реалізації державної

політики щодо підтримки малого та середнього бізнесу, який є важливим сектором економіки. Така активність державних банків у програмах підтримки підприємництва сприяє зміцненню їх позицій на ринку кредитування та зростанню довіри бізнесу до цих фінансових установ.

2.3 Оцінка стратегії розвитку кредитування в Україні

Рада з фінансової стабільності (далі – РФС) на засіданні 6 червня 2024 року схвалила Стратегію з розвитку кредитування (далі – Стратегія) [51]. Стратегія відображає цілісне бачення ключових засад розвитку кредитування в Україні та необхідних для їх реалізації дій, що сприятимуть стійкому відновленню економіки країни. Впровадження Стратегії – питання фінансової безпеки країни та інструмент розбудови динамічної і конкурентоспроможної економіки, здатної до сталого розвитку та євроінтеграції.

У звіті представлено детальний аналіз основних положень стратегії, включаючи заходи та ініціативи, спрямовані на стимулювання кредитної активності та підвищення доступності кредитних ресурсів для різних секторів економіки.

Основними цілями стратегії розвитку кредитного ринку в Україні є кілька важливих аспектів, які мають вирішальне значення для стабільного економічного зростання та фінансової стійкості. Першою ключовою метою є забезпечення доступності кредитних ресурсів для всіх категорій позичальників. Це включає створення умов, за яких малий та середній бізнес, а також домогосподарства мають змогу отримувати фінансування на вигідних умовах. Розширення програм державної підтримки та впровадження нових фінансових механізмів дозволять збільшити обсяги доступного кредитування, що сприятиме активізації економічної діяльності та зростанню підприємницької активності.

Другою метою є підвищення ефективності кредитного ринку та його інтеграція у фінансову систему. Це передбачає модернізацію банківської інфраструктури, вдосконалення механізмів оцінки кредитоспроможності та управління ризиками, а також підвищення прозорості фінансових операцій. Важливим напрямом є також забезпечення надійного та ефективного функціонування кредитних установ, що сприятиме зниженню ризиків і підвищенню рівня довіри до фінансової системи.

Третьою важливою метою стратегії є сприяння розвитку інноваційних кредитних продуктів та технологій. Впровадження цифрових технологій у кредитний процес дозволить підвищити його ефективність та зручність для користувачів. Підтримка альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг та P2P-кредитування, сприятиме диверсифікації джерел кредитних ресурсів та розширенню їх доступності. Стимулювання розвитку зелених кредитних продуктів підтримає екологічно сталий розвиток та відповідальне фінансування.

Нарешті, зміцнення довіри до банківської системи та кредитного ринку є основою для забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи. Це включає підвищення прозорості діяльності кредитних установ, вдосконалення механізмів захисту прав кредиторів та позичальників, розвиток фінансової грамотності населення та посилення регулювання та нагляду за кредитним ринком. Всі ці заходи спрямовані на створення стабільного, прозорого та ефективного кредитного ринку, який сприятиме сталому економічному зростанню та підвищенню добробуту населення України.

Стратегічні ініціативи, розроблені для розвитку інфраструктури кредитного ринку України, охоплюють кілька важливих напрямків. Стратегія передбачає модернізацію кредитних реєстрів та бюро кредитних історій, що є ключовим для підвищення прозорості та доступності інформації про кредитоспроможність позичальників. Важливу роль відіграє розвиток системи оцінки кредитоспроможності позичальників, що дозволить банкам

точніше оцінювати ризики та надавати кредити більш обґрунтовано. Також вдосконалення механізмів забезпечення кредитів та підвищення ефективності процедур стягнення проблемної заборгованості сприятиме зниженню ризиків для банків та покращенню загальної фінансової стабільності.

Підвищення доступності кредитних ресурсів є ще одним важливим аспектом цієї стратегії. Для цього планується розвиток програм кредитування малого та середнього бізнесу, що є основою економічного зростання. Впровадження механізмів державної підтримки кредитування допоможе збільшити обсяги кредитів, особливо для пріоритетних секторів економіки. Розширення можливостей для отримання кредитів домогосподарствами сприятиме покращенню добробуту населення та зростанню внутрішнього попиту.

Стратегія також акцентує увагу на розвитку інноваційних кредитних продуктів. Сприяння впровадженню альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг та P2P-кредитування, дозволить диверсифікувати джерела кредитних ресурсів. Важливим є впровадження цифрових технологій у кредитний процес, що підвищить його ефективність та зручність для користувачів. Розвиток кредитування на основі даних (data-driven lending) дозволить точніше оцінювати кредитні ризики та пропонувати більш персоналізовані продукти. Стимулювання впровадження зелених кредитних продуктів підтримає екологічну сталисть та відповідальне фінансування.

Насамкінець, стратегія спрямована на зміцнення довіри до кредитного ринку. Це включає підвищення прозорості діяльності кредитних установ, вдосконалення механізмів захисту прав кредиторів та позичальників, розвиток фінансової грамотності населення та посилення регулювання та нагляду за кредитним ринком. Усі ці заходи разом мають на меті створити стабільну, прозору та ефективну систему кредитування в Україні, що сприятиме сталому економічному розвитку та підвищенню добробуту населення.

У контексті стратегічних ініціатив, спрямованих на розвиток інфраструктури кредитного ринку в Україні, особливо важливими є заходи, спрямовані на модернізацію кредитних реєстрів та бюро кредитних історій. Цей крок є критично важливим для підвищення прозорості і доступності інформації про кредитоспроможність позичальників. Завдяки цьому, банки зможуть точніше оцінювати ризики та надавати кредити на більш обґрунтованих умовах, що підвищить загальну стабільність фінансової системи. Розвиток системи оцінки кредитоспроможності позичальників та вдосконалення механізмів забезпечення кредитів сприятиме зниженню ризиків для банків і підвищенню ефективності процедур стягнення проблемної заборгованості, що в свою чергу, покращить загальну фінансову стійкість.

Ще одним ключовим аспектом стратегії є підвищення доступності кредитних ресурсів для різних категорій позичальників. Це включає в себе розвиток програм кредитування малого та середнього бізнесу, які є основою економічного зростання країни. Впровадження механізмів державної підтримки кредитування дозволить збільшити обсяги кредитів, особливо для пріоритетних секторів економіки, таких як аграрний сектор, технологічні інновації та інфраструктурні проекти. Розширення можливостей для отримання кредитів домогосподарствами допоможе підвищити добробут населення та стимулювати зростання внутрішнього попиту, що є важливим чинником для стабільного економічного розвитку.

Стратегія також підкреслює необхідність розвитку інноваційних кредитних продуктів. Це включає підтримку альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг та P2P-кредитування, що дозволить диверсифікувати джерела кредитних ресурсів та підвищити їх доступність. Впровадження цифрових технологій у кредитний процес підвищить його ефективність та зручність для користувачів, а також дозволить банкам запропонувати більш персоналізовані продукти на основі аналізу даних (data-driven lending). Особливу увагу приділено стимулюванню зелених кредитних

продуктів, які підтримують екологічну стійкість та відповідальне фінансування.

Стратегія спрямована на зміцнення довіри до кредитного ринку. Це включає підвищення прозорості діяльності кредитних установ та вдосконалення механізмів захисту прав кредиторів і позичальників. Підвищення фінансової грамотності населення допоможе забезпечити більш свідоме використання фінансових продуктів і послуг, що в свою чергу сприятиме підвищенню довіри до банківської системи. Посилення регулювання та нагляду за кредитним ринком також є важливими складовими для забезпечення стабільності та надійності кредитного ринку України.

Успішна реалізація цієї стратегії сприятиме створенню стабільного, прозорого та ефективного кредитного ринку, який буде спроможний задовольнити потреби економіки та суспільства, сприяти сталому економічному зростанню та підвищенню добробуту населення.

Висновки до розділу 2.

1. Проведений аналіз стану кредитоспроможності українських підприємств та попиту на кредитні ресурси показав, що кредитоспроможність підприємств в Україні значною мірою залежить від макроекономічних викликів, таких як воєнні дії, інфляція, коливання валютних курсів та зростання вартості енергоресурсів. Водночас внутрішні проблеми, зокрема непрогнозованість державної політики, нестача кваліфікованих кадрів і низький платоспроможний попит, посилюють тиск на бізнес.

2. Лише 20% підприємств оцінюють свій фінансовий стан як відмінний, що свідчить про обмежену стійкість більшості секторів економіки. Найбільш адаптованими до викликів виявилися сільське господарство та інтелектуальні сектори, тоді як будівництво, транспорт, туризм і торгівля залишаються вразливими до економічних змін.

3. Попит на кредитні ресурси варіюється залежно від галузей та регіонів. Найвищий попит зафіксовано серед аграрного сектору та переробної промисловості, які потребують фінансування для сезонних потреб і модернізації. Водночас значна частина підприємств (57%) не користується банківськими продуктами через високі ризики, складні умови кредитування та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

4. Оцінка стратегії розвитку кредитування свідчить про необхідність удосконалення банківської інфраструктури, впровадження інноваційних фінансових продуктів та модернізації систем оцінки кредитоспроможності. Особлива увага приділяється програмам підтримки малого та середнього бізнесу, розширенню доступу до довгострокових кредитів і впровадженню "зелених" кредитних продуктів.

5. Розвиток кредитного ринку в Україні потребує комплексних реформ, спрямованих на підвищення фінансової доступності, довіри до банківської системи та адаптацію кредитних продуктів до потреб бізнесу. Успішна реалізація цих ініціатив є ключовим фактором відновлення економіки та забезпечення її стійкого зростання в умовах післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Основна проблематика кредитування підприємств в Україні

Матеріали дослідження, викладені в теоретичній і аналітичній частинах роботи доводять, що кредитування виступає фундаментальним механізмом фінансування економічної діяльності, сприяючи економічному зростанню та підтримці бізнесу, але в сучасних умовах глобальних економічних викликів українські підприємства зіштовхуються зі значними труднощами в доступі до банківських кредитів. Аналіз поточного стану кредитного ринку України та його динаміки дозволяє виокремити ключові бар'єри, що обмежують ефективність фінансування підприємницької діяльності. Вивчення цих проблем є основою для розробки стратегій вдосконалення кредитного забезпечення бізнесу та сприяння стійкому економічному зростанню.

Українські підприємства стикаються зі значними перешкодами у доступі до фінансування, зокрема через високу вартість кредитів, суворі банківські умови та недосконалість законодавства. Основним обмежувальним фактором є високі процентні ставки, які суттєво збільшують витрати на обслуговування боргів. Це особливо критично для малих і середніх підприємств, які часто не мають достатніх фінансових ресурсів для покриття таких витрат, що створює бар'єри для їхнього розвитку та зростання.

Однією з ключових проблем, що впливають на кредитний ринок України, є залежність від зовнішніх економічних факторів. Глобальні економічні коливання, зміни валютних курсів та політичні ризики можуть негативно вплинути на стабільність фінансової системи та здатність банків надавати кредити. Вразливість до зовнішніх шоків обумовлює потребу для банків та регуляторів розробляти стратегії управління цими ризиками, що зменшує їх вплив на внутрішній кредитний ринок.

Державна політика виграє важливу роль у стимулюванні кредитної активності. Крім того, запровадження державних програм підтримки кредитування малого та середнього бізнесу може суттєво знизити бар'єри для доступу до фінансових ресурсів. Такі програми можуть включати субсидування процентних ставок, гарантії за кредитами та інші механізми підтримки. Крім того, держава може сприяти розвитку спеціалізованих фінансових інститутів, які будуть надавати підтримку у вигляді консультацій та навчання для підприємців.

Проблемною також залишається недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює кредитні відносини. Відсутність прозорих та стабільних регуляторних механізмів створює невизначеність як для кредиторів, так і для позичальників. Це ускладнює реалізацію довгострокових кредитних програм та знижує рівень довіри до фінансової системи. Для стимулювання кредитної активності та створення сприятливих умов для бізнесу необхідно вдосконалювати законодавство та запроваджувати ефективні механізми регулювання, що забезпечить передбачуваність ринку та підвищить інвестиційну привабливість країни.

Фінансові установи в Україні стикаються з численними викликами у сфері кредитування, зумовленими як економічною нестабільністю, так і недоліками в управлінні ризиками. Основними проблемами є застарілі системи оцінки кредитоспроможності, слабкі механізми забезпечення кредитів та неефективність процедур стягнення заборгованості. Це обмежує можливості банків щодо розширення кредитних портфелів і підвищує ризик накопичення непрацюючих кредитів.

Одним із ключових чинників є недосконалість правового регулювання та складні процедури стягнення боргів, що призводить до значного навантаження на фінансову стабільність банків. У результаті знижується їхня здатність надавати нові кредити, що негативно впливає на економічну активність.

Для покращення ситуації необхідно вдосконалити системи оцінки ризиків через впровадження сучасних методологій і технологій аналізу. Це передбачає використання автоматизованих платформ для кредитного скорингу та поглиблений аналіз фінансових потоків позичальників.

Також важливим є реформування правових механізмів, включаючи спрощення процедур стягнення заборгованості та вдосконалення законодавства про банкрутство. Ці заходи сприятимуть не лише покращенню ліквідності банківської системи, а й підвищенню довіри до фінансових установ з боку позичальників, що є ключовою умовою для стійкого розвитку кредитного ринку.

3.2 Застосування показників ESG для оцінки кредитоспроможності позичальників

Як було показано вище, сьогодні аналіз кредитоспроможності підприємств українськими банками спирається лише на дані офіційної фінансової звітності та кредитну історію позичальника. Проте у сучасних умовах світова економіка стикається з численними викликами, пов'язаними з екологічними, соціальними та управлінськими аспектами. Оцінюючи лише фінансову складову діяльності українських підприємств та ігноруючи потенційний розвиток екологічних, соціальних та управлінських складових бізнесу, банківські установи не враховують всіх ризиків і можуть втрачати потенційних сильних гравців на економічній арені, які є перспективними клієнтами.

Показники ESG охоплюють три основні аспекти:

1. **Environmental (Екологічний):** Включає оцінку екологічного впливу підприємства, зокрема його вклад у зміну клімату, управління ресурсами, зменшення викидів та інші екологічні аспекти.

2. Social (Соціальний): Оцінює соціальні аспекти діяльності компанії, такі як умови праці, права людини, вплив на суспільство та інші.

3. Governance (Управлінський): Включає оцінку управлінських практик, таких як корпоративне управління, прозорість, етика та відповідальність керівництва.

Останні дослідження визначають фінансову складову як найважливішу для оцінки кредитоспроможності підприємств, на яку припадає 43% загальної

кредитоспроможності, за нею йдуть екологічна складова (24%), соціальна складова (19%) та складова управління (14%). Запропонована модель кредитного рейтингу показала рівень точності 84,31% [54].

Викладене дозволяє сформулювати пропозиції щодо удосконалення методичних основ визначення інтегрального показника кредитоспроможності підприємства-позичальника (Z). Згідно з Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [57] Z розраховується на базі суто фінансових показників за такою формулою:

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i \quad (3.1.),$$

де x_i - показники, що визначаються на підставі даних фінансової звітності підприємства-позичальника;

β_i - коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників;

β_0 - вільний член логістичної моделі.

Механічне додавання до логістичних моделей (3.1.) складових ESG було б методично не правильним адже їх коефіцієнти розраховано на основі дискримінантного аналізу факторів кредитоспроможності. Додавання незалежних змінних тягне за собою перерахунок всіх коефіцієнтів. Не коректно також орієнтуватися на наведену вище питому вагу фінансової, екологічної, соціальної та управлінської складових впливу на

кредитоспроможність позичальника. Вона потребує уточнення з урахуванням реалій українського інституціонального середовища функціонування підприємств, яке поки значно відрізняється від існуючого в Європейському Союзі. Крім того, на основі статистики українського кредитного ринку слід визначити рейтинги яких ESG-провайдерів найбільше корелюють з кредитоспроможністю позичальників, позаяк рейтингові оцінки достатньо суперечливі [58].

Отже, у загальному вигляді розрахунок інтегрального показника кредитоспроможності підприємства-позичальника (Z) має відбуватися за формулою:

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i + \sum_{j=1}^m \gamma_j y_j \quad (3.2.),$$

де x_i - показники, що визначаються на підставі даних фінансової звітності підприємства-позичальника;

y_j - показники ESG;

β_i - вагові коефіцієнти фінансових показників;

γ_j - вагові коефіцієнти показників ESG;

β_0 - вільний член логістичної моделі.

Конкретний перелік показників ESG має враховувати вид економічної діяльності та результати ідентифікації ризиків. Так у контексті поточної ситуації для підприємств такої групи видів економічної діяльності як «добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, F» з огляду на ризики, пов'язані із посиленням екологічного регулювання, демографічними факторами та відносинами інвесторів з місцевими громадами, можна запропонувати в якості незалежних змінних логістичної моделі екологічні показники (Y_1), відношення середньої заробітної плати на підприємстві до середньогалузевої (Y_2) та рівень муніципально-приватного партнерства (Y_3).

У такому разі, формула розрахунку інтегрального показника кредитоспроможності підприємств зазначеної групи видів економічної діяльності трансформується відповідним чином:

$$Z = \beta_0 + \beta_1 \cdot X_1 + \beta_{10} \cdot X_{10} + \beta_{11} \cdot X_{11} + \beta_{13} \cdot X_{13} + \beta_{14} \cdot X_{14} + \beta_{15} \cdot X_{15} + \beta_{17} \cdot X_{17} + \gamma_1 \cdot Y_1 + \gamma_2 \cdot Y_2 + \gamma_3 \cdot Y_3 \quad (3.3),$$

де X_1 – показник капіталу (частка власного капіталу в балансі підприємства);

X_{10} – показник поточної ліквідності;

X_{11} – показник покриття боргу чистим доходом;

X_{13} – показник частки неопераційних елементів балансу;

X_{14} – показник оборотності поточних активів;

X_{15} – показник покриття фінансових витрат прибутком до оподаткування та амортизації;

X_{17} – показник покриття фінансових витрат валовим прибутком.

Кредитно-рейтингові агенції знають про існуючий зв'язок між результатами ESG і кредитоспроможністю. За даними Financial Times, «кредитні рейтингові агенції все більше розглядають ризики через призму ESG, коли вони оцінюють, чи зможуть емітенти корпоративних облігацій погасити свої зобов'язання та залишитися в бізнесі» [62]. Таке визнання з боку учасників ринку можна знайти і в Заяві Організації Об'єднаних Націй щодо відповідального інвестування, яку наразі підписали понад 180 інвесторів із сумою понад 40 трильйонів доларів США в активах під управлінням, і 28 кредитних рейтингових агентств, включаючи Fitch, Moody's і S&P. Дотримуючись Принципів відповідального інвестування, інвестиційна компанія або кредитно-рейтингова агенція визнає, що «фактори ESG можуть впливати на грошові потоки позичальників і ймовірність того, що вони не виконають свої боргові зобов'язання», а також їх важливість для оцінки кредитоспроможності позичальників. Кредитно-рейтингові агентства зобов'язуються оцінити кредитоспроможність факторів ESG для різних

емітентів, а також визначити та зрозуміти, як ризики ESG впливають на кредитоспроможність. У звіті Moody's за 2021 рік [63] наголошується, що соціальні проблеми можуть бути суттєвими для кредитної якості, впливаючи на неї через чотири потенційні канали: репутаційні, операційні, судові та регуляторні ризики.

Активними ініціаторами регулювання управління ризиками сталого розвитку в банківській системі стали Європейська комісія, Європейський орган банківського нагляду (EBA) та Міжнародна фінансова корпорація (IFC). Ці організації розробили огляди, які охоплюють найновіші банківські інновації, правила регулювання банківської діяльності та вимоги до планів дій із впровадження принципів сталого фінансування. Зокрема, вони акцентують увагу на необхідності врахування екологічних, соціальних і управлінських ризиків (ESG-ризиків) у банківських операціях та стратегіях.

Ініціативи таких установ спрямовані на посилення відповідальності фінансових установ у досягненні сталого розвитку. Це передбачає адаптацію банківських процесів до нових екологічних стандартів, впровадження інноваційних фінансових інструментів, що підтримують "зелені" проекти, а також посилення прозорості у звітності щодо впливу банківської діяльності на довкілля та суспільство. Таким чином, фінансовий сектор відіграє ключову роль у трансформації глобальної економіки на шляху до сталого розвитку.

Таблиця 3.1

Базові складові оцінки ESG-ризиків банками

Елементи ESG	Сутність ризику	Напрями оцінки
Екологічний індекс (E)	Вплив на фізичне середовище та ризику ураження компанії та її постачальників / партнерів від кліматичний явищ	– зміна клімату та викиди парникових газів (GHG); – забруднення повітря (non-GHG); – управління водними ресурсами та стічними водами; – управління відходами та небезпечними матеріалами; – циркулярність;

		–біорізноманіття та екосистеми, відновлення

Продовження таблиці 3.1

Соціальний індекс (S)	соціальний вплив та пов'язаний із ним ризик від дій суспільства, співробітників, клієнтів та спільнот, з якими працюють	– трудова практика; – здоров'я та безпека; – взаємодія із суспільством; – різноманіття та залученість; – відносини з населенням, місцевий економічний розвиток; – атрибути продукції та послуг
Управлінський індекс (G)	ризики вчасності та якості прийняття рішень, зміна структури управління та розподіл прав і обов'язків між різними групами зацікавлених сторін на користь позитивного впливу на суспільство	– ділова етика, безпека даних; – розподіл капіталу, управління ланцюжками постачання; – структура управління та залученість; – стимули; – політика; – зовнішнє розкриття інформації; – позиція та пропаганда

Банки можуть оцінювати ESG-ризики за допомогою різноманітних методологій та інструментів, які забезпечують аналіз поточного та перспективного впливу ESG-факторів на їхню діяльність і фінансову стійкість.

У цьому контексті доцільно запропонувати такі підходи:

1) Використання ESG-рейтингів та індексів. Банки застосовують дані, надані спеціалізованими агентствами, платформами або базами даних, для оцінки рівня ESG-ризиків клієнтів, контрагентів і портфельів. Окрім цього, можливе створення власних ESG-рейтингів і індикаторів на основі внутрішніх даних і специфічних критеріїв, розроблених банком;

2) Сценарний аналіз та стрес-тестування. Для оцінки потенційного впливу ESG-ризиків на фінансові показники, такі як прибутковість, капіталізація, ліквідність та інші, банки використовують різноманітні сценарії. Ці сценарії враховують варіативність серйозності та ймовірності

ESG-ризиків, що дозволяє визначити вразливі місця та підготувати відповідні стратегії управління;

3) Інтеграція ESG-факторів у моделі кредитного скорингу та ціноутворення. ESG-ризики враховуються у процесах ухвалення кредитних рішень та встановлення кредитних ставок. Це сприяє більш точному оцінюванню ризиків та підвищенню ефективності алокації капіталу. Також ESG-фактори впроваджуються у формування бізнес-стратегії, що дозволяє банкам враховувати довгострокові наслідки для стійкості та конкурентоспроможності.

Протягом останніх років зростає усвідомлення того, що ризики екологічного, соціально відповідального та корпоративного управління можуть суттєво впливати на фінансову стабільність банків в довгостроковій перспективі. Наразі розроблення імперативів сталого фінансування та рекомендації щодо інтеграції екологічних, соціальних і управлінських стандартів в діяльність фінансових установ відбувається в межах реалізації Договору про співпрацю між Національним банком України та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) від 16 квітня 2021 року для впровадження Проєкту з розвитку сталого фінансування в Україні. Згідно з Політикою НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року передбачалось, що система управління екологічними та соціальними ризиками буде інтегрована в загальну систему управління ризиками фінансових установ.

Врахування ESG-ризиків у ризик-менеджменті банків є важливим з кількох причин. Перш за все банки стикаються з все більш суворими вимогами щодо розкриття інформації та звітності про ESG-ризики з боку регуляторних органів, таких як Європейський Центральний Банк і Національний банк України. Ці органи прагнуть, щоб банки інтегрували ці ризики у свої стратегії, організацію, процеси управління ризиками та стрес-тестування. Також ESG-ризики можуть негативно вплинути на активи, ресурси, прибуток і репутацію банку. Наприклад, кліматичні ризики можуть призвести до збитків через фізичні події (такі як повені або пожежі), перехід

до низьковуглецевої економіки (наприклад, зміни в законодавстві або споживчих уподобаннях) або судові позови (наприклад, за шкоду довкіллю). Соціальні ризики можуть стосуватися прав людини, працевлаштування, а також здоров'я і безпеки працівників і клієнтів банківського бізнесу. Управлінські ризики можуть включати корупцію, хабарництво та порушення етичних норм. Зокрема, інтеграція ESG-ризиків у ризик-менеджмент може допомогти банкам скористатися новими стратегічними можливостями для залучення клієнтів, інвесторів та співробітників, які цінують сталий розвиток. Банки можуть пропонувати продукти та послуги, що сприяють ESG-цілям (наприклад, зелене фінансування або соціально відповідальне інвестування), а також покращувати свою ефективність і конкурентоспроможність через інновації та цифровізацію.

Інтеграція ESG-ризиків у систему ризик-менеджменту банків має важливе значення для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності фінансових установ. Зростаючий тиск з боку регуляторів, таких як Європейський Центральний Банк та Національний банк України, вимагає від банків адаптації стратегій управління ризиками до сучасних стандартів сталого розвитку. Це включає інтеграцію ESG-ризиків у всі аспекти діяльності банку: від стратегічного планування до стрес-тестування.

Кліматичні ризики, зокрема, можуть викликати значні збитки через природні катаклізми, зміну законодавства або трансформацію ринкових уподобань. Соціальні ризики охоплюють питання дотримання прав людини, безпеки працівників та клієнтів. Управлінські ризики включають проблеми етики, корупції та прозорості управління. Ці фактори безпосередньо впливають на репутацію, прибутковість та фінансову стабільність банків.

Окрім ризиків, ESG-принципи відкривають значні можливості. Банки можуть розширювати свої продукти, впроваджуючи "зелене фінансування", програми соціально відповідального інвестування та послуги для клієнтів, орієнтованих на сталий розвиток. Це сприяє залученню нових клієнтів, інвесторів і партнерів, які цінують екологічну та соціальну відповідальність.

Інноваційні технології та цифровізація також дозволяють банкам покращувати ефективність ESG-управління. Впровадження автоматизованих систем оцінки ESG-ризиків і використання великих даних для аналізу ризиків допоможуть зменшити їхній вплив на фінансові результати. Успішна інтеграція ESG-стратегій дозволяє банкам не лише зменшувати ризики, а й посилювати свою конкурентну позицію в умовах глобальної трансформації ринків.

Аналіз взаємозв'язку між інтегральним індексом ESG і фінансовими показниками банків показує, що активна участь у сфері сталого фінансування позитивно впливає на їхню надійність і підвищує лояльність клієнтів та співробітників. Банки мають достатньо ресурсів для розвитку ESG-ініціатив, зокрема в напрямках відповідального кредитування та інвестування.

Інтеграція принципів ESG (екологічного, соціального та управлінського розвитку) повинна стати невід'ємним елементом бізнес-стратегії банків. Це вимагає глибокої трансформації операційних моделей, спрямованих на досягнення нових стратегічних цілей. З урахуванням актуальності ESG-фінансування та активного впровадження цих принципів у європейських країнах, українські банки повинні оперативно адаптуватися до змін, щоб зберегти свою конкурентоспроможність та відповідати очікуванням інвесторів, партнерів і клієнтів.

Зволікання в реалізації ESG-стратегій може мати негативні наслідки, зокрема, зменшення обсягів залучених іноземних інвестицій та втрату бізнес-можливостей. Така ситуація особливо небезпечна в умовах інтеграції України до світових фінансових ринків. Крім того, впровадження ESG-принципів дозволить банкам не лише відповідати регуляторним вимогам, але й сприяти зміцненню власної репутації як надійних і відповідальних фінансових установ.

Стратегічне прийняття ESG може допомогти банкам пропонувати інноваційні продукти, як-от зелені облігації, соціально відповідальні інвестиції або кліматичне фінансування. Це сприятиме залученню нових

клієнтів, розширенню партнерських відносин та зміцненню ринкових позицій. Водночас, акцент на ESG сприятиме створенню екосистеми сталого розвитку, що стане вигідним для всіх учасників економічного процесу.

Сучасні виклики, пов'язані зі сталим розвитком, вимагають від банків переосмислення підходів до управління ризиками. Здатність банків успішно впоратися з ESG-ризиками (екологічними, соціальними та управлінськими ризиками) значною мірою залежить від рівня зрілості їх системи ризик-менеджменту та інтегрованості ESG-стратегії в усі бізнес-процеси. Для досягнення цілей сталого розвитку банки повинні не лише визначити відповідну стратегію та цілі, а й адаптувати організаційну структуру та процеси управління ризиками.

Інтеграція ESG-стратегії в систему ризик-менеджменту та ефективне управління ESG-ризиками передбачає чітке визначення банками своєї стратегії та цілей щодо цих ризиків. Це, в свою чергу, вимагає адаптації організаційної структури та процесів управління ризиками з розподілом ролей та обов'язків між трьома лініями захисту. Така структура дозволяє забезпечити комплексну ідентифікацію, оцінку, управління, контроль та нефінансову звітність щодо ESG-ризиків.

Для забезпечення прозорості та підзвітності банки мають розробити методологію та інструменти для оцінки ESG-ризиків та аналізу ефективності впроваджуваних ESG-стратегій. Це дасть змогу постійно моніторити та вдосконалювати заходи, спрямовані на мінімізацію негативного впливу банківської діяльності на довкілля, суспільство та корпоративне управління.

Трансформація бізнес-моделей Сучасні ESG-стратегії банків спрямовані не лише на досягнення цілей сталого розвитку, а й на постійну трансформацію їх бізнес-моделей відповідно до мінливих умов. Це дозволяє фінансовим установам адаптуватися до нових вимог, очікувань клієнтів, регуляторних змін та технологічних інновацій.

Впровадження ESG-підходів вимагає від банків переосмислення своїх продуктів, послуг, процесів та корпоративної культури. Лише комплексний

підхід, який охоплює всі аспекти діяльності, дозволить банкам стати справді стійкими та конкурентоспроможними гравцями на фінансовому ринку.

Ефективне управління ESG-ризиками є ключовим фактором успіху банків у сучасних умовах. Інтеграція ESG-стратегії в систему ризик-менеджменту, забезпечення прозорості звітності та постійна трансформація бізнес-моделей дозволять фінансовим установам не лише досягати цілей сталого розвитку, а й підвищувати свою стійкість та адаптивність до мінливих ринкових умов.

3.3 Удосконалення інформаційного забезпечення складання і виконання кредитних договорів

В умовах сучасних економічних викликів, які включають глобальні та внутрішні ризики для бізнесу та банківської системи, питання інформаційного забезпечення складання і виконання кредитних договорів набуває особливої актуальності. Це питання є важливою складовою загального фінансового моніторингу, оскільки забезпечення своєчасного і точного виконання умов кредитних угод безпосередньо впливає на стабільність фінансової системи та надійність банківської діяльності.

Враховуючи динаміку глобальних економічних процесів, важливою стає необхідність адаптації методів інформаційного забезпечення кредитного процесу до нових реалій. Зокрема, зміна економічної парадигми вимагає врахування таких факторів, як екологічні, соціальні та управлінські аспекти, що складають концепцію ESG (Environmental, Social, and Governance). Ці чинники не лише відображають загальноприйняті світові стандарти корпоративного управління, але й безпосередньо впливають на фінансову стабільність та розвиток підприємств.

Таким чином, для забезпечення ефективної оцінки кредитоспроможності підприємств необхідно розробити нові підходи та технічні рішення, які дозволяють враховувати вплив ESG-факторів. Окрім

того, важливо створити інтегровану систему збору та обробки даних, яка б забезпечувала адекватну оцінку соціальних, екологічних та управлінських показників, що мають бути включені в аналітичні процеси при прийнятті рішень щодо надання кредитів. Це дозволить банкам більш ефективно управляти ризиками та сприяти сталому розвитку економіки.

Створення критеріїв для перевірки обґрунтованості вибору методу кредитування є важливим елементом вдосконалення кредитної політики банків та забезпечення ефективного функціонування фінансової системи. В умовах швидко змінюваного економічного середовища і зростання фінансових ризиків, важливо мати чітку систему оцінки, яка дозволяє об'єктивно визначати доцільність обраного методу кредитування для кожного позичальника. Ця система має включати такі основні критерії, як відповідність фінансовому стану позичальника, врахування специфічних ризиків, пов'язаних із галуззю діяльності, узгодженість умов кредитування з поточними ринковими тенденціями та макроекономічними показниками, а також врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів, які можуть впливати на довгострокову фінансову стабільність підприємства.

У разі автоматизації процесу перевірки обґрунтованості вибору методу кредитування значно зростає ефективність ухвалення рішень, зменшується ймовірність людських помилок і прискорюється процес кредитування. Одним з найбільш ефективних підходів є створення цифрових платформ для збору та аналізу даних, що дозволяють банкам швидко отримувати необхідну інформацію про позичальників, їхню фінансову стійкість і специфіку галузі. Інтеграція алгоритмів машинного навчання для оцінки ризиків дозволяє точніше прогнозувати фінансові ризики та надавати рекомендації щодо оптимальних методів кредитування, враховуючи різноманітні фактори, включаючи ESG-критерії. Використання блокчейн-технологій дозволяє забезпечити прозорість і безпеку процесу ухвалення рішень, що є критично важливим для забезпечення довіри до банківської системи.

Для ефективного впровадження таких підходів банки повинні переглянути внутрішні політики оцінки кредитоспроможності з урахуванням новітніх тенденцій і зокрема ESG-факторів. Важливо також забезпечити навчання персоналу новим методикам та технологіям, що сприятиме підвищенню ефективності процесів кредитування. Регулярний аудит і моніторинг результатів впроваджених змін допоможуть вчасно коригувати стратегії та мінімізувати фінансові ризики, а система зворотного зв'язку з позичальниками дозволить зробити процес кредитування більш прозорим і зручним для клієнтів. Усе це сприятиме підвищенню стабільності банківської системи та економічному розвитку країни.

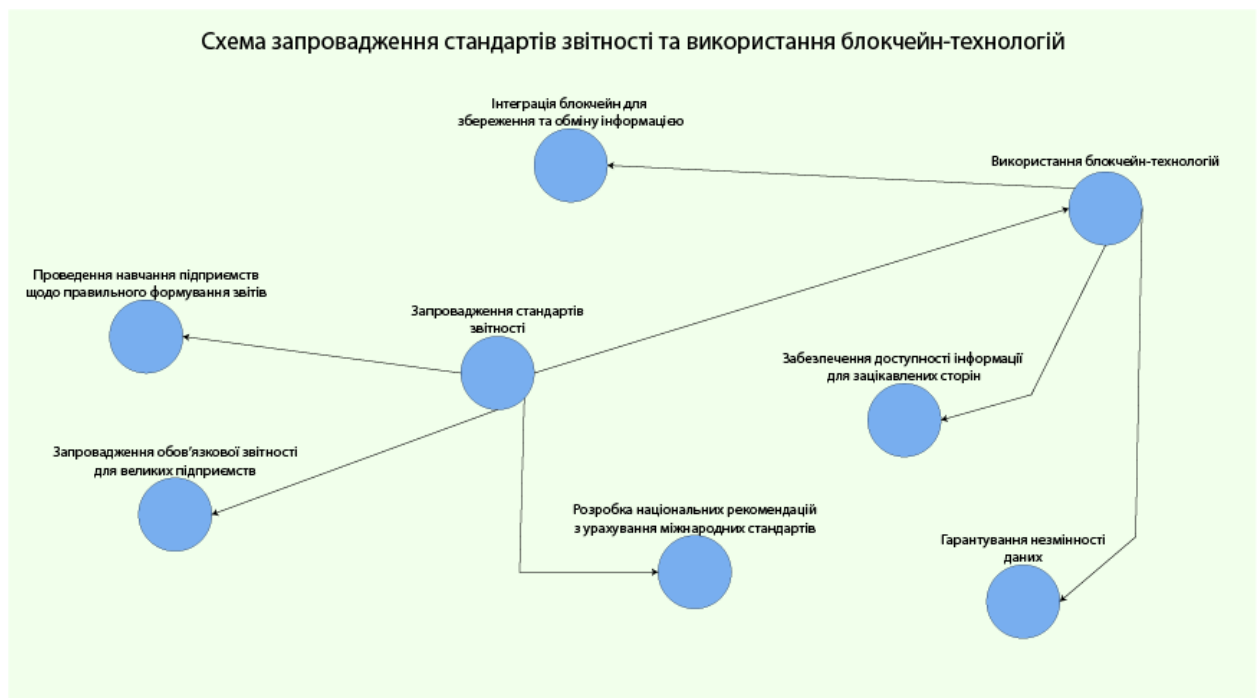

Рис. 3.1. Види стандартів звітності та їх зв'язок з блокчейн-технологіями [розробка автора на основі 61, 60]

Розробка механізмів збору інформації щодо ESG-показників є необхідним кроком для інтеграції екологічних, соціальних і управлінських факторів у процеси кредитування та інвестування. У зв'язку з цим, особливо важливою є створення ефективних інструментів збору та аналізу даних, які забезпечать прозорість та точність інформації. Для ефективного збору

інформації щодо ESG-показників пропонується використовувати такі інструменти:

- анкети: створення стандартизованих анкет для збору даних про екологічну, соціальну та управлінську діяльність підприємств;
- звіти: регулярне подання підприємствами звітів про дотримання екологічних стандартів, соціальну відповідальність та управлінські практики;
- цифрові платформи: розробка спеціалізованих онлайн-платформ для централізованого збору та аналізу ESG-даних, доступних для банків та інших зацікавлених сторін.

Одним із основних інструментів збору таких даних є стандартизовані анкети, які дозволяють підприємствам надавати інформацію про свою екологічну діяльність, соціальну відповідальність та управлінські практики. Ці анкети можуть бути розроблені таким чином, щоб вони відповідали вимогам як національних, так і міжнародних стандартів, що дасть змогу забезпечити уніфікацію збору даних і зменшити вплив людських помилок або маніпуляцій.

Крім того, регулярні звіти підприємств, що включають детальну інформацію про виконання екологічних стандартів, соціальні ініціативи та управлінські практики, повинні стати невід’ємною частиною бізнес-процесів. Такі звіти дозволяють не лише оцінити поточний стан справ, а й виявити тенденції та потенційні ризики в довгостроковій перспективі. Для цього також важливо створити спеціалізовані цифрові платформи, які централізовано збирають та аналізують ESG-дані, забезпечуючи їхню доступність для банків, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Такі платформи можуть включати інтегровані інструменти для аналізу ризиків, що пов’язані з ESG-факторами, а також допомогти в автоматизованому формуванні звітності.

Враховуючи важливість уніфікації та підвищення якості даних, необхідно запровадити стандарти звітності для українських підприємств, які б базувалися на міжнародних принципах, таких як GRI (Global Reporting

Initiative). Це дозволить забезпечити відповідність звітності вимогам глобального ринку та підвищить довіру до українських підприємств з боку міжнародних партнерів. Важливим етапом у цьому процесі є введення обов'язкової звітності для великих підприємств щодо їхніх ESG-показників, що стане стимулом для підвищення прозорості в управлінні та екологічній та соціальній діяльності. Крім того, необхідно організувати навчання для підприємств щодо нових вимог до формування звітності за новими стандартами, що дозволить полегшити адаптацію до змін та підвищити загальний рівень відповідальності.

Щоб забезпечити належну надійність і прозорість зібраних ESG-даних, використання блокчейн-технологій є особливо перспективним напрямом. Вони дозволяють гарантувати незмінність даних завдяки використанню децентралізованих баз даних, що дозволяє уникнути маніпуляцій і зловживань з боку окремих учасників. Інтеграція таких технологій сприятиме забезпеченню максимальної прозорості, дозволяючи зацікавленим сторонам, зокрема банкам та інвесторам, отримувати достовірну та перевірену інформацію. Крім того, блокчейн забезпечує високий рівень безпеки і конфіденційності, що є важливим аспектом у процесі обміну чутливою інформацією.

Впровадження запропонованих механізмів дозволить значно покращити якість даних, необхідних для оцінки кредитоспроможності підприємств, і забезпечить високий рівень довіри між банками та позичальниками. Це, в свою чергу, створить основу для більш стійкої та прозорої фінансової системи, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку і соціальної відповідальності.

Збирання статистичних даних про екологічні, соціальні та управлінські (ESG) показники є критично важливим кроком для забезпечення сталого розвитку економіки України. Цей процес дозволяє оцінити, як діяльність підприємств впливає на навколишнє середовище та суспільство, що є необхідним для формування відповідальної бізнес-політики. Крім того,

підвищення прозорості бізнесу сприяє зміцненню довіри з боку інвесторів і кредиторів, які все більше орієнтуються на ESG-фактори при прийнятті рішень. Інтеграція ESG-даних у процес прийняття рішень щодо кредитних договорів дозволяє підвищити їх ефективність і знизити ризики, пов'язані з фінансуванням підприємств.

Для інтеграції ESG-показників у кредитний моніторинг необхідно створити алгоритми збору та аналізу даних, які відповідатимуть потребам банківської системи. Важливо ідентифікувати специфічні ESG-показники для різних галузей бізнесу, що дозволить отримати глибше розуміння діяльності підприємств. Розробка автоматизованих інструментів збору даних за допомогою цифрових платформ та мобільних додатків спростить процес збору інформації. Інтеграція отриманих ESG-даних у кредитний скоринг дозволить оцінювати екологічні, соціальні та управлінські аспекти під час аналізу кредитоспроможності підприємств. Використання алгоритмів машинного навчання для обробки великих обсягів даних дозволить створювати прогностичні моделі ризиків, що допоможе більш точно передбачати фінансові результати підприємств.

Для того, щоб ESG-показники стали ефективною складовою оцінки кредитоспроможності, необхідно оновити критерії кредитного скорингу, додавши до них параметри, що відображають відповідність підприємства екологічним, соціальним та управлінським стандартам. Створення централізованої бази ESG-даних, доступної для банків, інвесторів і регуляторів, стане важливим кроком для забезпечення актуальності інформації. Розробка рекомендацій для банків щодо врахування ESG-показників під час формування умов кредитування, наприклад, встановлення пільгових ставок для підприємств, що демонструють високий рівень екологічної та соціальної відповідальності, також є важливою. Регулярна оцінка впливу ESG-практик на фінансову стабільність підприємств дозволить краще прогнозувати їхню кредитоспроможність у довгостроковій перспективі.

Запропоновані заходи не лише сприяють підвищенню якості управління ризиками в банківській системі, але й стимулюють підприємства до впровадження сталих практик, що відповідають сучасним міжнародним стандартам. Інтеграція ESG-показників у кредитний моніторинг і оцінку кредитоспроможності стане важливим кроком у напрямку сталого розвитку економіки України, що допоможе зміцнити позиції країни на глобальному ринку та залучити міжнародні інвестиції.

Висновки

1. На основі проведеного аналізу та узагальнення науково-методичних підходів до трактування поняття "кредитоспроможність" запропоновано авторське визначення: кредитоспроможність — це багатовимірне поняття, яке відображає фінансовий стан позичальника, рівень ризиків (включаючи репутаційні), а також якість забезпечення, що разом створюють умови для надання кредиту на прийнятних для позичальника умовах із забезпеченням своєчасного та повного виконання кредитних зобов'язань.

2. Належна оцінка кредитоспроможності не лише знижує ризики для кредиторів, але й забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами, підвищує гнучкість у прийнятті рішень та сприяє стабільності бізнесу в умовах високої конкуренції. Вона повинна базуватися на висновках, отриманих завдяки застосуванню різноманітних методів, таких як фінансовий аналіз, скорингові моделі, дискримінантний аналіз (наприклад, модель Альтмана), стрес-тестування, а також сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту та машинного навчання. Завдяки цим підходам можна врахувати як кількісні фінансові показники, так і якісні фактори, включаючи репутацію позичальника, ефективність управлінських рішень та здатність компанії адаптуватися до динамічних умов ринку.

3. Для оцінки кредитоспроможності необхідно створення відповідного організаційного та інформаційного забезпечення, яке передбачає формування повної та достовірної бази даних. Використання різноманітних джерел даних (внутрішньобанківських, зовнішніх та безпосередньо від позичальника) дозволяє комплексно аналізувати фінансовий стан підприємства та прогнозувати його здатність виконувати зобов'язання за різних умов.

4. Проведений аналіз стану кредитоспроможності українських підприємств та попиту на кредитні ресурси показав, що кредитоспроможність підприємств в Україні значною мірою залежить від

макроекономічних викликів, таких як воєнні дії, інфляція, коливання валютних курсів та зростання вартості енергоресурсів. Водночас внутрішні проблеми, зокрема непрогнозованість державної політики, нестача кваліфікованих кадрів і низький платоспроможний попит, посилюють тиск на бізнес.

5. Лише 20% підприємств оцінюють свій фінансовий стан як відмінний, що свідчить про обмежену стійкість більшості секторів економіки. Найбільш адаптованими до викликів виявилися сільське господарство та інтелектуальні сектори, тоді як будівництво, транспорт, туризм і торгівля залишаються вразливими до економічних змін.

6. Попит на кредитні ресурси варіюється залежно від галузей та регіонів. Найвищий попит зафіксовано серед аграрного сектору та переробної промисловості, які потребують фінансування для сезонних потреб і модернізації. Водночас значна частина підприємств (57%) не користується банківськими продуктами через високі ризики, складні умови кредитування та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

7. Аналіз стратегії розвитку кредитування вказує на потребу вдосконалення банківської інфраструктури, запровадження інноваційних фінансових інструментів та оновлення методів оцінки кредитоспроможності позичальників. Особливий акцент робиться на програмах підтримки малого та середнього бізнесу, розширенні можливостей доступу до довгострокового фінансування та впровадженні "зелених" кредитних продуктів, орієнтованих на сталий розвиток.

8. Реформування кредитного ринку в Україні вимагає цілісного підходу, спрямованого на розширення фінансової доступності, зміцнення довіри до банківської системи та адаптацію кредитних продуктів під актуальні потреби бізнесу. Ефективна реалізація цих змін стане важливим чинником відновлення економіки та забезпечення її стабільного зростання в умовах післявоєнної відбудови.

9.Інтеграція ESG-факторів дозволяє підвищити точність оцінки кредитоспроможності підприємств, зменшити ризики та стимулювати відповідальне фінансування. Запропоновано формулу розрахунку інтегрального показника кредитоспроможності з урахуванням ESG, що враховує як фінансові показники, так і екологічні, соціальні та управлінські аспекти.

10. Для підвищення ефективності управління кредитними договорами необхідно оптимізувати процеси збору та аналізу даних. Використання цифрових платформ, технологій машинного навчання та блокчейну забезпечить прозорість, точність і надійність інформаційних потоків. Інтеграція ESG-даних у кредитний моніторинг і скоринг підвищуватиме якість управління ризиками та сприятиме сталому розвитку суб'єктів господарювання.

11. Ефективне управління кредитоспроможністю вимагає всебічних змін, включаючи вдосконалення нормативно-правової бази та створення інноваційних інструментів оцінки ризиків. Реалізація державних програм для підтримки кредитування малого та середнього бізнесу, а також адаптація банківських стратегій до міжнародних стандартів ESG сприятимуть посиленню довіри до банківської системи.

Список використаний джерел

1. Кужелєв М. О., Ковальова К. В. теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. Економіка та держава. 2019. No12. С. 55 – 60. <https://doi.org/10.32702/23066806.2019.12.55>
2. Прянишникова М. В. Узагальнення підходів до трактування сутності поняття «кредитоспроможність». Наукові праці НДФІ. 2019. No2 (87).С. 67-75.
3. Čaplinska A., Tvaronavičienė M. Creditworthiness place in Credit Theory and methods of its evaluation. Entrepreneurship and Sustainability Issues. 2020. No 7(3). P. 2542-2555. [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3\(72\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(72))
4. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2021. Вип 17. Т.1 <https://doi.org/10.15330/apred.1.17.190-204>
5. Виговський В. Г. Розвиток аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Житомирський державний технологічний університет. Житомир, 2017. 21 с.
URL:<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7018/Vygovskiy.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
6. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? Вісник НБУ.2001.No5. С.54-56.
URL:<https://galasyuk.com/wp-content/uploads/2017/12/credit1.pdf>
7. Gorgijevska A., Gjorgieva-Trajkovska O. Qualitative and quantitative analysis of creditworthiness of the companies. Journal of Economics. 2019. Vol.4. No. 1. Pp. 18-26. URL: <https://js.ugd.edu.mk/index.php/JE/article/view/2736>
8. Давидович І. Д., Ломачинська І. А., Мумладзе А. О. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності «кредитоспроможність підприємства». Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2016. Т. 21. Вип. 11 (53). С. 83–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_11_16

9. Jerab D. A. Assessing Creditworthiness in the Modern Financial Landscape: A Comprehensive Analysis. 2023. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4580124>
10. Молдован А. А. Основные понятия и содержание кредитоспособности. E-Scio. 2021. No4 (55). С. 170-178.
11. Овчелупова О.М. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. 2020. No 3 (13). <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2020.13.106>
12. Омельченко О. В., Лосенко Є. М. Використання альтернативних методів оцінки кредитоспроможності підприємства. Подільський науковий вісник. 2017. С. 72–76. URL: https://pnv.in.ua/images/Magazine/4_2017.pdf
13. Senkwe B.K., Gakubia Eng. R. Discussion paper on drivers of low creditworthiness in Kenyan WSPs. Nairobi, Kenya : usaid wash-fin kenya, 2020. URL: https://wasreb.go.ke/downloads/Drivers%20of%20low%20creditworthiness%20-Co-branded%20WASH-FIN%20Version_1216%20for%20Print.pdf
14. Слав'юк Р. А. Оцінювання кредитоспроможності позичальника: досвід Польщі. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 19. С. 497–505. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/82.pdf
15. Положення розроблено відповідно до вимог Положення НБУ «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків», затвердженого постановою №122 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/11062018_64.pdf
16. Суханова А.В., Пухальська Н.О., Черній Б.С. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами. Економіка і суспільство. 2019. Випуск 18. С.821-826. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/114.pdf

17. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
18. Гаврилюк, В. (2021). скорингова модель як метод оцінки платиспроможності. Економіка та суспільство, (27). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-22>
19. Березянко, Т., Костриця, О., & Дорошенко, В. (2022). фінансовий ризик при формуванні стратегій сталого розвитку підприємства. Економіка та суспільство, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-1>
20. «Про банки і банківську діяльність»: закон України: прийнятий від 07.12.2000 року, №2121-III; з станом на 16.01.2018 / Верховна Рада України. Офіційний текст.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
21. Кредитний рейтинг. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>
22. Є. М. Франтовський, О. В. Батрак // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". – 2023. – № 4 (72), Т. 1. – С. 107-117.. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24969>
23. Павлюченко, Д. М. (2024). Вплив штучного інтелекту та машинного навчання на банківські послуги. В Академічні візії (Випуск 32). Zenodo. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12936652>
24. Мулик, Т. (2022). методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. Економіка та суспільство, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-47>
25. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. Вінницький навчально-науковий інститут економіки зуну. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Вип 17. Т.1. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/357563522_KREDITOSPROMOZNIST_POZICALNIKA_ZMIST_I_KRITERII_OCINKI

26. Solving Systems of Equations by Matrix Method. Електроні ресурс.
URL:
https://www.wyzant.com/resources/lessons/math/precalculus/systems_of_equations/matrix_method/
27. Ковальчук О. Я. Математичне моделювання та прогнозування в міжнародних відносинах. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. с. 412
28. Куліш І.С. , Коренєва О.Г. Розвиток методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників з метою удосконалення аудиту кредитних ризиків. Економіка та суспільство, Випуск 7. 2016. URL:
https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/157.pdf&ved=2ahUKEwjS3-G6k6uKAxU8UIUIHSiOL9kQFnoECBsQAQ&usg=AOvVaw2d8-s8-oRHbkfJ7WDu6flj
29. Кириченко С. О. Забіяка В. В. Діагностика кредитоспроможності підприємства з метою підвищення стабільності діяльності URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2417/2337/>
30. Miroshnyk, O., Shubina, S., & Shulha, V. (2023). Problems of determining the borrower's creditworthiness. Financial and credit systems: prospects for development. URL: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2023-4-04>.
31. Марчук Т.С. Попередній аналіз кредитної заявки на відповідність кредитній політиці комерційного банку. Економіка та суспільство, Випуск 8/ 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/102.pdf
32. Мельник К.В. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників. Економіка та суспільство, Випуск 3 / 2016. URL:
https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/75.pdf
33. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення, 2023. URL:
https://www.researchgate.net/publication/377290178_Ukrainskij_biznes_v_umova_h_vijni_sucasnij_stan_problemi_ta_slahi_ih_virisenna

34. Стан економіки України в період повномасштабної війни, 2024. URL:
https://www.researchgate.net/publication/385127315_STAN_EKONOMIKI_UKR_AINI_V_PERIOD_POVNOMASSTABNOI_VIJNI
35. Проблеми розвитку малого, середнього та великого бізнесу в Україні в період воєнного стану, 2024. URL:
https://www.researchgate.net/publication/386001310_PROBLEMI_ROZVITKU_MALOGO_SEREDNOGO_TA_VELIKOGO_BIZNESU_V_UKRAINI_V_PERIOD_VOENNOGO_STANU
36. Українська економіка за перше півріччя зросла на 4,1% навіть попри негативні фактори, 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=15c2c7e2-4b82-40a6-a638-e15da29bb47f&title=EkonomikaZroslaNa4-1>
37. Інфляційний звіт, липень 2024 року. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2024-roku>
38. Макроекономічний дайджест України(липень 2024 року). URL:
<https://uifuture.org/dajdzhesty/dajdzhest-july/>
39. ВВП зріс на 4,5% за дев'ять місяців 2024 року. URL:
<https://me.gov.ua/News/Detail/ff644139-9cb2-4c97-a9c4-396c76255d4a?lang=uk-UA&title=VvpZrisNa4-5-ZaDev-iatMisiatsiv2024-Roku-EkonomichneZrostanniaPidtrimuiutAgrarniiSektor-TransportTaBudivnitstvo>
40. Стійка економіка, 2022. URL:
<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/stiika-ekonomika>
41. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування у квітні-травні 2024 року. URL: <https://hromada.gov.ua/research/doslidzennya-stanu-ta-potreb-biznesu-v-ukrayini>
42. Проект закону України від 30.08.2024 р. N 11416-д Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану. URL:
https://ips.ligazakon.net/document/JI11569I?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_

medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.139536566.440113151.1733875792-

1255618553.1696198664#_gl=1*1xrgh6p*_gcl_au*MTk3NzU3MzEwLjE3MzI3Mjk2NTI.

43. Стан та потреби бізнесу в Україні: результати дослідження у серпні 2024 року. URL: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-ukraine/>

44. Кредитні плани підприємств: результати опитування НБУ за II квартал 2024 року. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14731-kredytni-plany-pidpriemstv-rezultaty-opytuvannia-nbu-za-ii-kvartal-2024-roku>

45. Стан та потреби бізнесу в умовах повномасштабної війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viiny>

46. Звіт про фінансову стабільність, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf

47. Міжнародна підтримка посилює фундамент для макроекономічної стабільності в наступні кілька років, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>

48. Падіння ВВП під час війни 2022: URL <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/stiika-ekonomika>

49. Зростання української економіки. 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/ff644139-9cb2-4c97-a9c4-396c76255d4a?lang=uk-UA&title=VvpZrisNa4-5-ZaDev-iatMisiatsiv2024-Roku-EkonomichneZrostanniaPidtrimuiutAgrarniiSektor-TransportTaBudivnitstvo>

50. Бізнес очікує на поживавлення ділової активності за помірного зростання інфляції та обмінного курсу – результати опитування керівників компаній у III кварталі 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-ochikuye-na-pojvavlennya-dilovoyi-aktivnosti-za-pomirnogo-zrostannya-inflyatsiyi-ta-obminnogo-kursu--rezultati-opituvannya-kerivnikov-kompaniy-u-iii-kvartali-2024-roku>

51. Стратегія з розвитку кредитування, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-kredituvannya>
52. Pranith Kumar Roy. Enriching the green economy through sustainable investments: An ESG-based credit rating model for green financing. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652623024733?via%3Dihub>
53. Laura Bonacorsi, Vittoria Cerasi, Paola Galfrascoli, Matteo Manera. ESG Factors and Firms' Credit Risk. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949728024000026?via%3Dihub>
54. Дехтяр Н.А., Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємств/ URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/56.pdf
55. Вовченко, О. (2023). esg-стратегія як основа управління ризиками сталого розвитку в банках. Економіка та суспільство, (50). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-85>
56. Esg-ризики банків. 2024 URL: https://www.researchgate.net/publication/379785255_ESG-RIZIKI_BANKIV
57. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page>.
58. Rohov H. Implementing ESG by Ukrainian companies and banks. Інновації в суднобудуванні та океанотехніці : XV Міжнародна науково-технічна конференція : матеріали. –Миколаїв : НУК, 2024. –с. 705 – 707.
59. Балазюк О. Ю., Пилявець В. М. технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. Економіка та суспільство. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-13>
60. Blockchain. Електроний ресурс. URL:<https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/blockchain>

61. Ярошук, О. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті/ Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журн. - 2020. - Вип. 3-4. - С. 28-44.

62. Дженніфер Томпсон. Credit rating agencies turn attention to ESG risk/
<https://www.ft.com/content/c1f29e0c-6012-3ac5-9a05-13444b89c5ec>

63. Moody's Investors Service. Офіційний сайт зі звітністю. URL:
https://www.moody's.com/Pages/rr005_0.aspx?bd=4294966352&ed=4294965962&rd=&tb=0&po=0&lang=ru&cy=easterneur&kw=

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Індекс ділових очікувань за видами діяльності, %

<<	С/г	Добувна	Переробна	Енергетика	Будівництво	Торгівля
I.20	92,5	121,2	112,5	97,6	113,0	114,8
II.20	87,3	86,6	95,0	93,4	85,1	93,1
III.20	96,2	103,0	107,0	94,9	94,5	104,9
IV.20	93,7	104,0	102,2	109,0	93,4	99,1
I.21	106,3	113,3	112,3	101,1	112,7	110,1
II.21	116,2	108,6	116,1	102,9	112,0	115,6
III.21	114,7	114,8	116,0	103,3	113,8	117,3
IV.21	102,9	110,7	114,7	113,0	102,9	117,0
I.22	105,1	111,7	112,6	102,2	95,8	108,2
II.22	73,1	60,8	71,5	67,6	76,7	76,0
III.22	79,6	52,5	80,3	95,3	75,0	78,1
IV.22	72,8	61,6	82,3	81,1	91,0	91,6
I.23	89,7	95,0	93,6	88,2	76,9	88,8
II.23	94,2	101,4	103,6	110,5	126,0	106,2
III.23	98,6	95,8	107,1	103,7	106,1	109,0
IV.23	92,6	97,8	104,6	108,7	103,0	106,5
I.24	99,8	106,3	101,0	98,0	99,2	105,1
II.24	101,4	97,8	105,3	96,3	96,8	96,7

ДОДАТОК Б

Головні чинники формування очікувань підприємств щодо зміни цін на їхні
товари та послуги, % респондентів

<u><<</u>	Курс гривні	Ціни на енергоносії	Ціни на сировину та матеріали	Вартість трудо­вих ресурсів	Попит	Проблеми з логістикою
I.20	42,7	44,5	53,3	51,8	28,6	
II.20	44,3	39,7	49,8	40,1	33,7	
III.20	49,9	45,8	50,1	49,7	27,6	
IV.20	52,7	51,2	56,1	49,9	27,1	
I.21	42,9	57,6	53,6	51,1	28,4	
II.21	38,4	57,8	59,1	50,4	28,4	
III.21	31,9	58,1	61,3	54,1	27,8	
IV.21	31,3	68,5	65,4	54,4	22,7	
I.22	49,6	70,8	66,1	53,1	20,9	
II.22	48,3	55,7	62,0	26,4	26,7	52,9
III.22	64,8	57,3	60,3	31,3	27,3	43,8
IV.22	61,4	66,6	65,3	36,7	21,8	41,4
I.23	54,0	62,6	61,8	37,4	25,2	33,1
II.23	45,0	58,0	63,6	41,1	25,2	28,9
III.23	39,3	60,4	59,0	45,4	25,8	26,5
IV.23	42,5	59,5	58,3	51,0	24,3	27,6
I.24	45,7	56,3	59,8	55,4	21,6	29,7
II.24	50,6	55,6	58,0	53,5	24,8	30,5